

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

Bakalářská práce

Kateřina Dytrychová

**Alternativní tresty v České republice: Specifikum trestu
domácího vězení**

Alternative Sentences in the Czech Republic: Specific of Home Arrest

Praha 2018

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Podaná, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 19. prosince 2018

Kateřina Dytrychová

Poděkování

Za odbornou pomoc při zpracování předkládané práce chci na tomto místě poděkovat vedoucí práce Mgr. Zuzaně Podané, Ph.D. Dále bych ráda poděkovala pracovníkům Mediační a probační služby ČR (Praha a Středočeský soudní kraj) za vstřícnost a poskytnutí cenných informací.

Abstrakt

Tato práce si klade za cíl zmapovat postavení trestu domácího vězení v České republice. S nadcházejícími změnami v podobě implementace elektronického monitorovacího systému očekává odborná i laická veřejnost větší četnost ukládání tohoto typu trestu, úlevu kontrolnímu aparátu a jeho snazší kontrolovatelnost. Těžištěm teoretické části práce jsou vybraná základní témata objasňující rozsáhlou problematiku systému alternativních trestů, především pak právě trestu domácího vězení. V praktické části je využito kvalitativních metod polostrukturovaných rozhovorů s odborníky z Probační a mediační služby České republiky. Provedeným výzkumem bylo zjištěno, že trest domácího vězení je stále odborníky vnímán jako okrajový a málo využívaný oproti ostatním druhům alternativních sankcí. Trest domácího vězení po zavedení elektronického monitorovacího systému dále nemá takový potenciál jako jiné alternativní sankce, neboť s sebou nese mnohá omezení a není jej možné ukládat všem odsouzeným, kteří by doposud bez této implementace mohli trest domácího vězení vykonávat. Jedním z dalších zjištění je, že zavedení elektronického monitorovacího systému bude znamenat zpočátku zvýšenou náročnost pro probační a mediační pracovníky, jelikož se jedná o revoluční změnu v oblasti trestu domácího vězení.

Klíčová slova:

Alternativní tresty, elektronický monitorovací systém, mediace, probace, restorativní justice, trest domácího vězení.

Abstract

The bachelor thesis aims to map the position of the house arrest in the Czech Republic. With the forthcoming changes in the implementation of the electronic monitoring system, the professional and lay public expect a greater frequency of usage of this type of sanction, relief of the control system and its easier controllability. The focus of the theoretical part of the thesis is selected basic topics explaining the extensive problems of the system of alternative sentences, especially the sentence of home arrest. In the practical part, qualitative methods of semi-structured interviews with experts from the

Probation and Mediation Service of the Czech Republic are used. Research has shown that prison sentences are still perceived by experts as marginalized and less used than other types of alternative sanctions. The home arrest sentence after the deployment of an electronic monitoring system does not have the potential as other alternative sanctions because it carries many constraints and cannot be imposed on all convicts who would have been able to carry out the prison sentence without this implementation. One further finding is that the introduction of an electronic monitoring system will in the beginning lead to increased demands for probation and mediation staff, as this is a revolutionary change in the area of prison sentences.

Keywords:

Alternative sanction, electronic monitoring systém, mediation, probation, restorative justice, house arrest.

OBSAH

ÚVOD	9
1 CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	10
2 TEORETICKÁ ČÁST	11
2.1 POJEM TRESTU, JEHO ÚČEL A FUNKCE	11
2.1.1 <i>Pojem trestu</i>	11
2.1.2 <i>Účel trestu</i>	12
2.1.3 <i>Funkce trestu</i>	14
2.2 RESTORATIVNÍ JUSTICE	15
2.2.1 <i>Probace a mediace</i>	16
2.3 ALTERNATIVNÍ TRESTY	17
2.3.1 <i>Alternativní tresty obecně</i>	17
2.3.2 <i>Historický vývoj alternativních trestů</i>	18
2.3.3 <i>Druhy alternativních trestů</i>	20
2.3.4 <i>Pozitiva a negativa alternativních trestů</i>	21
2.3.5 <i>Specifika alternativních trestů</i>	23
2.4 TREST DOMÁCÍHO VĚZENÍ	26
2.4.1 <i>Důvody pro a argumenty proti zavedení TDV</i>	26
2.4.2 <i>Současná právní úprava TDV a jeho podstata</i>	27
2.4.3 <i>Podmínky uložení TDV</i>	28
2.4.4 <i>Četnost ukládání TDV</i>	29
2.4.5 <i>Pojetí TDV v činnosti PMS ČR a jeho kontrola</i>	30
2.4.6 <i>TDV v zahraničí</i>	32
2.4.7 <i>TDV v USA</i>	32
2.4.8 <i>TDV v evropských zemích</i>	33
2.5 ELEKTRONICKÝ MONITORING	34
2.5.1 <i>Systémy elektronického monitoringu</i>	34
2.5.2 <i>Dlouhá cesta výběrového řízení na poskytovatele elektronického monitoringu pro ČR</i>	36
3 VÝZKUMNÁ ČÁST	38
3.1 POPIS VÝZKUMU	38

3.1.1	<i>Výzkumná strategie</i>	38
3.1.2	<i>Metody a techniky sběru dat</i>	38
3.1.3	<i>Popis a výběr výzkumného vzorku</i>	39
3.1.4	<i>Omezení výzkumu</i>	40
3.1.5	<i>Etická stránka výzkumu</i>	41
4	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	42
4.1	POSTAVENÍ TDV	42
4.2	VÝHODY A NEVÝHODY TDV	42
4.3	ZMĚNY PRO PMS ČR PLYNOUCÍ ZE ZAVEDENÍ EMS	44
4.4	POTENCIÁL TDV PO ZAVEDENÍ EMS	46
4.5	SHRNUTÍ	47
	ZÁVĚR	50
	SEZNAM PRAMENŮ A ODBORNÉ LITERATURY	53
	SEZNAM GRAFŮ	61
5	PŘÍLOHY	62
	TRANSKRIPCE ROZHOVORŮ	62
5.1	PHDR. JANA MOTTLOVÁ, PHD.	62
5.2	MGR. JIŘÍ ZEHNULA	64
5.3	MGR. MILAN DOLEJŠÍ	67
5.4	MGR. MARTIN JELÍNEK	71

Seznam zkratek

ČR – Česká republika

EMS – Elektronický monitorovací systém

GPS – Global Positioning System, česky: Globální polohový systém

NSZ – Nejvyšší státní zastupitelství

OPP – Obecně prospěšné práce

PMS – Probační a mediační služba

TDV – Trest domácího vězení

TOS – Trest odnětí svobody

TZ – Trestní zákoník

USA – Spojené státy americké

Úvod

Nárůst vězeňské populace, podobně jako v mnoha jiných státech na světě, zapříčil v České republice hledání nových cest jako alternativy k uvěznění osob. Snahy potrestat odsouzené a ochránit společnost začínaly v sedmdesátých letech minulého století po světě nabývat nových rozměrů. Justice mnoha zemí začínaly smýšlet i nad novými účely trestu a způsoby, jakými jich docílit jinak než jen uvězněním. Tento proces vyústil až ve vznik restorativní justice, která je základním kamenem ke vzniku komplexního systému alternativních trestů. Převzala jej i Česká republika, která ovšem začala alternativních trestů využívat až po roce 1989, kdy měly ostatní státy již náskok.

V první polovině své práce se budu zabývat právě systémem restorativní justice. Úzce s ním souvisí i proces mediace a probace, které zde budou detailně vysvětleny, neboť bez nich by alternativy k uvěznění nemohly plně fungovat. Bude přiblížen vznik a historie alternativních trestů a na dvou nejvyužívanějších alternativních trestech v české trestněprávní justici vysvětlen jejich princip a specifika. Alternativních trestů v české podobě existuje hned několik druhů. Některé už si našly svoje pevné místo, důvěru soudů i jasnou podobu. Jiné, jako například trest domácího vězení, stále ještě nejsou ukládány často a jejich fungování a využitelnost jsou pořád ještě omezené. Institut trestu domácího vězení čekají v blízké době revoluční změny. Po dlouhé snaze české trestněprávní justice bude k tomuto druhu trestu zapojen i systém elektronického monitorování. Z tohoto důvodu svou pozornost budu ve druhé části své práce věnovat především trestu domácího vězení. Tento trest nemá v České republice svou tradici a dlouhou historii, jako je tomu v ostatních zemích. Nicméně se jedná o druhý nejpřísnější trest po trestu odnětí svobody, tedy o nejbližší alternativu uvěznění. Popíšu jeho současnou podobu a nastíním, jakým způsobem se jeho fungování bude ubírat po zavedení elektronického monitorovacího systému.

Praktická část bude mapovat pohled odborníků z institutu Probační a mediální služby České republiky na problematiku trestu domácího vězení a na přicházející změny s ním spjaté. Při praktické části bude uplatněn kvalitativní výzkum formou polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory poskytnou odpovědi na výzkumné otázky týkající se právě postavení trestu domácího vězení ve výčtu ostatních v Česku uplatňovaných alternativních sankcí a jeho budoucí fungování.

1 Cíle a výzkumné otázky

Cílem této práce je zanalyzovat postavení trestu domácího vězení ve výčtu ostatních platných alternativních sankcí v českém trestněprávním prostředí. Vzhledem k tomu, že Ministerstvo spravedlnosti ČR po osmi letech fungování institutu domácího vězení konečně podepsalo kontrakt s dodavatelem elektronických náramků, je toto téma velmi aktuální. Vycházím z předpokladu, že trest domácího vězení má mnoho pozitiv oproti trestu odnětí svobody a zavedení elektronického monitorovacího systému má zapříčinit jeho čtenější ukládání a celkově zvednout potenciál této sankce. V praktické části budu zjišťovat, zda odborníci z řad Probační a mediační služby ČR vnímají postavení trestu domácího vězení obdobně jako odborná literatura, dále pak jaké oni sami vidí výhody a nevýhody tohoto druhu trestu a zda se dle jejich názorů po zavedení elektronického monitorovacího systému může trest domácího vězení stát hojně využívaným alternativním trestem v českém prostředí, jako tomu dosud není. Laická i odborná veřejnost si od zavedení elektronického monitorovacího systému slibují revoluční změnu, která ulehčí práci jak soudům, tak Probační a mediační službě ČR.

Cíl této práce je formulován v podobě těchto výzkumných otázek:

Hlavní výzkumná otázka: **Jaké je postavení trestu domácího vězení v českém prostředí?**

- Jaké spatřují pracovníci Probační a mediační služby ČR pozitiva a negativa současné podoby trestu domácího vězení?
- Jaké změny s sebou pro Probační a mediační službu ČR přinese zavedení elektronického monitorovacího systému do české trestní justice?
- Bude mít po zavedení elektronického monitorovacího systému dle názorů pracovníků Probační a mediační služby ČR trest domácího vězení potenciál stát se hojně užívaným trestem (v porovnání s ostatními alternativními sankcemi)?

2 Teoretická část

Teoretická část obsahuje uvedení do systému sankcí uplatňovaných v České republice. V úvodní části je vysvětlen samotný pojem trestu, jeho účel a funkce. Následuje vysvětlení konceptu *restorativní justice*, která se zasadila o vznik komplexního systému alternativních trestů. Pracuje s moderní myšlenkou, že trestný čin má více aktérů, se kterými je třeba pracovat, aby byly naplněny funkce trestu, k tomu jí dopomáhá pomocný aparát v podobě procesu *probace* a *mediace*. Oba pojmy jsou dále definovány. Následuje souhrn obecných definicí pojmu *alternativní trest*, jejich stručný vývoj, druhy a vlastnosti, které se dají zařadit mezi jejich pozitiva a negativa. V dalších kapitolách se věnují specifickým dvou (hned po trestu odnětí svobody) u nás nejvyužívanějším druhům trestů, aby bylo později při mapování institutu trestu domácího vězení zřejmé, jaké atributy které tresty obnáší.

Následně se dostávám již k problematice samotného trestu domácího vězení, začnu předně obecným vymezením tohoto pojmu a jeho vzniku. Zmiňuji důvody pro zavedení tohoto druhu trestu, jakož i argumenty proti jeho zavedení. Detailně popisuji jeho současnou podobu, právní zakotvení a v souvislosti s tím i spolupráci s institutem Probační a mediační služby ČR, která tento trest navrhuje soudům, dopomáhá k jeho řádnému výkonu odsouzeným a má na starosti jeho kontrolu. Zabývám se také podmínkami pro uložení tohoto druhu trestu a četností jeho ukládání v posledních čtyřech letech. Pro srovnání dále uvádím podobu trestu domácího vězení v ostatních zemích světa.

Závěr teoretické části je věnován elektronickému monitorovacímu systému, který bude brzy využíván i v českém prostředí. Pro pochopení, o co se jedná, jsou stručně nastíněny jeho technické vlastnosti a dále je popsáno, jakou cestou si Česká republika při procesu zavedení elektronického monitorovacího systému již prošla.

2.1 Pojem trestu, jeho účel a funkce

2.1.1 Pojem trestu

Trest a odměna jsou dva základní prvky výchovných prostředků. Nejstarší dochovaný právní dokument – Chammurapiho zákoník z přelomu 18. a 17. století před naším letopočtem – dokazuje, že trest a instituce trestání sahají až do prvopočátků lidské existence. (Spirit, 2010) Dozajista každý se ve svém životě setkal s potrestáním. Od útlého

věku je trest využíván jako jedna z forem výchovy. Jedná se o společenský proces, který má mnoho podob. Jaká je ovšem jeho definice?

Trest můžeme chápat jako újmu za konkrétní jednání vedoucí k porušení určitých pravidel. Pravidla se mohou vztahovat ke společnosti, morálce nebo například k právu. Pokud dojde k porušení právních pravidel, hovoříme o tzv. soudním trestu, který můžeme definovat jako právní následek trestného činu. Subjektem, který následně rozhoduje o vině a trestu za trestné činy je vždy soud, jak je to zakotveno v čl. 90 Ústavy ČR a čl. 40 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. (Kratochvíl, Kuchta, Válková, 1996)

Trest je nejpřísnější ze sankcí, a proto je mezi nimi nenahraditelný. Sankce slouží k udržení společenského pořádku. Mírnější sankcí může být například výchovné léčení. Kalvodová (1995) zařazuje trest mezi obranné mechanismy, které byly společností vyvinuty k její ochraně před chováním ohrožujícím její fungování a před deviantním chováním jejích členů.

Novotný trest definuje jako opatření státního donucení, ukládané jménem státu k tomu povolánými soudy v trestním řízení, jímž se působí určitá újma za spáchaný trestní čin jeho pachatelem. Trest tak zajišťuje společenské odsouzení činu a jeho pachatele. (Novotný, Dolenský, Jelínek, 1997)

Dle Solnaře se trest vyznačuje dvěma základními prvky: obsahuje záměrnou, ve smyslu donucení působící újmu a obsahuje veřejně vyslovený, sociálně etický odsudek pachatelova činu. (2009)

Dále se budu zabývat především trestněprávními sankcemi, které jsou zakotveny v § 36 trestního zákoníku ČR a jsou rozděleny na *tresty* (§ 52 trestního zákoníku) a *ochranná opatření* (§ 96–104 trestního zákoníku). Trestněprávní sankce představují hmotněprávní reakci státu na protiprávní jednání. (Jelínek et al., 2010)

2.1.2 Účel trestu

Ve společenském životě často dochází k porušení určitých pravidel a norem. Pokud by tomu tak nebylo, neexistovala by ani instituce trestu. Jaký je tedy smysl a účel trestu?

V minulosti byly podoby ukládání trestů velmi odlišné od těch, které známe dnes.

Z historického hlediska se při stanovování účelu trestu vychází ze dvou základních teorií, které se mohou navzájem prolínat a jejichž splynutí vede ke vzniku třetí, a to smíšené teorie:

1. **Teorie absolutní** (retributivní)

Absolutní teorie spatřuje podstatu trestu v něm samém, nespojuje s trestem žádné další společenské cíle a úkoly. Trestá se tedy jedině pro odplatu za spáchaný trestný čin. Teorie vychází z latinského „punitur, quia peccatum est“, čili trestá se, neboť bylo spácháno zlo. (Jelínek et al., 2009) Zeman upozorňuje na fakt, že retributivní trestání zažívá svou renesanci především v USA. Vedly k tomu hlavně neuspokojivé výsledky resocializačních metod zacházení s pachateli. (Zeman, 2011)

2. **Teorie relativní**

Relativní teorie spatřuje v trestu především ochranu společnosti. Na rozdíl od absolutní teorie vychází relativní z latinského „punitur, ne peccetur“, čili trestá se, aby nebylo páčáno zlo. Tento přístup je orientován na osobu pachatele a prevenci, místo na orientaci pouze na trest jako takový. (Jelínek et al., 2010)

3. **Teorie smíšená** (slučovací)

Smíšená teorie, jak už název napovídá, je jistou kombinací obou výše zmíněných teorií. Dle Solnaře jde o snahu sloučit spravedlivý trest, o jaký usiluje absolutní teorie s preventivním účinkem tak, jak to požadují teorie relativní. (1979) Stoupenci smíšených teorií tedy rozumí odplatě pouze jako jednomu z účelů trestu, nikoli ale jako účelu rozhodujícímu.

Smíšená teorie v současné době převládá ve většině vyspělých demokratických států. Zrovna tak je tomu v české trestněprávní nauce a české justici.

Současně platný trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb., neupravuje a nikterak nevymezuje účel trestu tak, jako tomu bylo v minulosti do počátku roku 2010. Tehdy byl účel trestu v zákoníku výslovně vyjádřen v zákoně č. 140/1961 Sb., kde byl účel trestu definován a v § 23 zahrnoval i hlavní cíle trestání:

„Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.“

Autoři nového kodifikovaného trestního zákoníku z roku 2009 dospěli k závěru, že vymezení účelu trestu bude ponecháno trestní nauce a v zákoně je nahrazeno promítnutím obecných zásad trestání do jednotlivých ustanovení o trestních sankcích.

2.1.3 Funkce trestu

Pohled na funkci trestu se během historického vývoje značně měnil a specifikoval. Jako funkci trestu rozumíme, čeho a jakým způsobem má trest dosáhnout, aby byl naplněn jeho účel. Klasické pojetí funkce trestu dle Kuchty a Válkové rozlišuje pět základních teorií funkcí trestu: odplatnou, odstrašující, nápravnou, eliminační a restituční. (2005)

1. **Odplatná funkce** (neboli retributivní)

Odplatná funkce staví na tezi, že společnost, která byla poškozena spáchaným trestným činem, má morální povinnost potrestat pachatele. Odplatná funkce tedy zastává zřejmě nejstarší společensky uznanou funkci trestu.

2. **Odstrašující funkce**

Jak sám název této teorie funkce trestu napovídá, její podstatou je odstrašit potenciální pachatele (tedy na individuální rovině), tak i zbytek společnosti (na obecné rovině) od páčání trestné činnosti. Její cíl tedy tkví v preventivním působení na jedince i společnost.

3. **Nápravná funkce** (neboli rehabilitační)

Nápravná funkce rozumí trestu jako prostoru pro nápravu pachatele. Nápravná funkce také nejvíce ze všech zmiňovaných funkcí instituce trestu dbá na motivaci pachatele ke správné resocializaci. Náprava pachatele by ho měla do budoucna ponaučit se vyvarovat kriminálního jednání.

4. **Eliminační teorie**

Podstatou eliminační teorie je dočasná nebo trvalá izolace pachatele od zbytku společnosti. Obsahuje hned dva důležité aspekty: představuje újmu pro pachatele a zároveň chrání společnost před jeho nebezpečným jednáním.

5. **Restituční funkce** (neboli restorativní)

Restituční teorie se zaměřuje především na oběť, která byla trestným činem poškozena. Její podstatou je náprava a obnovení narušené rovnováhy v sociálních vztazích. (Kuchta, Válková, 2005)

2.2 Restorativní justice

Dříve než se ve své práci budu věnovat podrobněji samotným alternativním trestům, je nutné si přiblížit koncept restorativní justice, která je základním kamenem pro vznik komplexního systému alternativních trestů k trestu odnětí svobody.

Jakmile dojde ke spáchání trestného činu, společnost právem očekává, že pachatel bude dle zásad retributivního modelu dopaden, usvědčen a potrestán. Restorativní (obnovující) přístup počítá ale s faktem, že trestný čin zahrnuje více aktérů. Proto se restorativní model zaměřuje i na újmu, která byla způsobena oběti. Jedná se o důležitý koncept, který přinesl do tradičního systému trestní justice nové, moderní prvky, její zájem tedy spadá především na ochranu zájmu poškozených osob, před potrestáním pachatele. (Karabec, 2003)

Vězeňská populace se dlouhodobě rok od roku zvyšuje (ceska-justice.cz, 2015) a právě to přineslo pochybnosti o účinnosti sankční politiky a celého systému tradiční trestní justice. S těmito pochybnostmi dozajista souvisí tzv. „krize vězeňství“, nebo přesněji „krize trestu odnětí svobody“, čemuž se budu věnovat v následujících částech práce. Adaptace na vězeňské prostředí s sebou nese mnohé negativní vlivy, jako například ztrátu individuality, která vede až ke ztrátě zodpovědnosti za vlastní rozhodování, přerušení nebo dokonce zpřetrhání vztahů a v neposlední řadě například ztížené uplatnění v životě po propuštění z výkonu trestu. Klasické, izolované odnětí svobody tak nemusí zajišťovat nápravu pachatele v celé míře. (Karabec, 2003) Howard Zehr, který je považován za průkopníka moderní koncepce restorativní justice, hovoří o tom, že událost trestného činu ovlivňuje životy mnoha lidí, kteří tvoří jakousi pavučinu vztahů.

„Trestný čin způsobuje zpřetrhání přediv pavučiny vztahů. Restorativní justice se snaží hledat cesty, jak tato přediva opět obnovit, jak je to jen možné. Proces restorativní justice chce v maximální míře zapojovat ty, kdo mají na konkrétním trestném činu podíl, a společně zajišťovat a řešit újmu, potřeby a povinnosti s cílem přivodit ozdravení a dát věci do pořádku, nakolik je to jen možné.“ (Zehr, 2003, s. 48)

Restorativní justice v Zehrově pojetí má tři hlavní pilíře:

1. **Újmy a potřeby** – vztahuje se k samotné oběti trestného činu. Jaká újma byla oběti způsobena a jaké má v souvislosti se spáchaným činem potřeby?

2. **Závazky a povinnosti** – jaké vznikly se spáchaným trestným činem, vyplývají z potřeb oběti. Odpovědnost nese pachatel, který má povinnost učinit všechny potřebné kroky k odstranění či alespoň zmírnění újmy oběti.
3. **Angažovanost a účast** – předpokladem pro úspěšný restorativní proces je osobní angažovanost účastníků. Nejde o proces řízený tzv. shora. Možnosti a cesty k odstranění újmy hledají právě ti, kterých se trestný čin přímo týká – oběť a pachatel. (Zehr, 2003)

Jak již bylo řečeno, restorativní justice slouží k obnovení narušených vztahů všech aktérů trestného činu. K tomu jí dopomáhá zákon o obětech trestných činů, který nabyl účinnosti 1. srpna 2013. (zákon č. 45/2012 Sb.)

2.2.1 Probace a mediace

Zásadní pro fungování restorativní justice je institut probace a mediace. Probace (z lat. *probatio* – zkoušení, ověřování) v trestním právu znamená dohled nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrolu výkonu alternativních trestů, kterých se týkají určité povinnosti či omezení. Dále má na starost sledování chování obviněného ve zkušební době po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, stejně jako individuální pomoc obviněnému vést řádný život. Jiná definice zase hovoří o probaci jako o kontrole výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, motivaci odsouzeného tak, aby vyhověl soudem stanoveným podmínkám a došlo tak k narovnání právních i společenských vztahů. (Kroftová, Ouředníčková, 2010)

Mediace (z lat. *mediare* – zprostředkování) ve spojitosti s trestním řízením patří podle oficiálních stránek Nejvyššího státního zastupitelství ČR mezi alternativní postupy, které směřují k řešení trestních věcí, realizované mimo systém trestního práva.

„Mediace je chápána jako proces, v němž strany, kterých se trestný čin týká – obviněný a poškozený, společně jednají a v součinnosti s mediátorem se snaží urovnat vzájemné konfliktní vztahy a dohodnout se na tom, jak naložit s následky konkrétního trestného činu v budoucnu.“ (NSZ ČR)

Probační a mediační služba ČR (dále „PMS“) byla v roce 2000 schválena Poslaneckou sněmovnou ČR jako celostátně působící organizace. Přijetí zákona o PMS se stalo součástí procesu proměny naší trestní justice, jejíž první etapa se uzavřela účinností zákona k 1. lednu 2001. (zákon 257/2000 Sb.) PMS vychází ze součinností dvou profesí –

sociální práce a práva. Její hlavní cíl tkví v usnadnění justici účinně uplatňovat novou trestní politiku. S tím je spojeno mnoho dílčích cílů, jako například: snižování počtu uvězněných osob, předcházení kriminalitě, omezování rizika recidivy, motivace pachatele k nápravě způsobených škod a obecně k řádnému životu. PMS se v souladu s konceptem restorativní justice řídí principy obnovy vztahů všech zúčastněných. Tedy bere zřetel na potřeby a zájmy obětí a snaží se co nejúčinněji chránit společnost před kriminalitou. V neposlední řadě má také dbát na účinné a efektivní vynakládání finančních prostředků v oblasti justice. (Štern, 2010)

Sama PMS deklaruje tři hlavní cíle své práce: *a) integraci pachatele, b) podporu poškozeného, c) ochranu společnosti.* (PMS ČR) Pro Probační a mediační službu ČR je zásadní spolupráce vládního a nevládního sektoru. (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010)

Jak jsem na principech práce Probační a mediační služby ČR ukázala, jedná se tak o velmi důležitý kontrolní a pomocný aparát k dosažení účinnosti a výkonu alternativních trestů, bez něhož by nebylo dost dobře možné zcela využít jejich potenciálu.

2.3 Alternativní tresty

2.3.1 Alternativní tresty obecně

V současné době neexistuje pevně daná a jednotná definice alternativních trestů. Veteška definuje alternativní trest jako trest vykonávaný ve společnosti. (2015) Jiné snahy o definici vymezily alternativní tresty jako: „*Všechny tresty nespojené s bezprostředním odnětím svobody.*“ (Sotolář, Púry, Šámal, 2000) Jedná se o jinou možnost řešení trestu, než je tradiční odnětí svobody.

Alternativní tresty jsou určeny pachatelům méně závažných trestných činů, jejichž pobyt na svobodě neohrožuje bezpečnost společnosti. Cílovou skupinou jsou tedy pachatelé, kteří by dostali pouze krátkodobý trest odnětí svobody (tj. do jednoho roku). Podle Ščerby by se v podstatě měla společnost snažit dosáhnout toho, aby se naopak odnětí svobody stalo jakousi alternativou k ostatním trestům vykonávaným na svobodě. A aby se ukládalo pouze a jenom v těch nejpřísnějších případech, kdy není možné uložit jiný trest vykonávaný na svobodě. (2011) Základní myšlenkou a smyslem alternativních trestů je ponechat odsouzeného na svobodě a uložit mu taková nápravná opatření, která ho povedou

k vedení řádného života a budou na něj působit preventivně před pácháním trestných činů. (Žatecká, Fryšták, 2007)

V následujících kapitolách uvedu, jak došlo ke vzniku alternativních trestů, jaké jejich druhy v české justici Česká republika má. Dále uvedu, kterými pozitivními a naopak negativními atributy se tyto druhy sankcí vyznačují.

2.3.2 Historický vývoj alternativních trestů

Alternativní tresty a jejich historický vývoj jsou velmi úzce spjaty s vývojem trestu odnětí svobody (dále „TOS“). Jejich vznik byl iniciován především hojnou kritikou TOS, a to hlavně ve spojitosti s krátkodobými tresty (jak už bylo zmíněno, jsou tím myšleny tresty v trvání do jednoho roku).

Jedním z prvních, kdo veřejně vynesl kritiku krátkodobých TOS, byl německý profesor kriminálního práva Franz von Liszt. Na konci devatenáctého století uvedl, že *„krátkodobý trest ve své současné podobě není k ničemu, v podstatě je škodlivý. Neodstraňuje, nenapravuje a odsouzeného nakazí“*. (Liszt, 1890, citováno podle Karabec, Diblíková, Macháčková, 2000)

Je zřejmé, že TOS neobstál ve své krátkodobé formě. Největší negativa jsou spatřována v jeho neúčelnosti a vysoké finanční náročnosti.

Nyní bude představeno, jak k situaci, která vedla k již zmíněné kritice krátkodobého TOS, došlo a jak vznikaly alternativní tresty.

TOS se jako samostatný druh trestu začal poprvé používat ve středověku. Tehdy sloužil jako alternativa například k trestu popravky. (Karabec, Diblíková, Macháčková, 2000)

Postupem času se odnětí svobody stává běžným trestem. Jeho velkou výhodou dodnes je univerzálnost využití. Od počátku dvacátého století se stává ve většině států dominantním nápravným nástrojem.

Ve druhé polovině dvacátých let minulého století zapříčinily ekonomické, politické a společenské změny, že dosavadní systém ochrany společnosti přestal plně fungovat a bylo zapotřebí začít hledat nové přístupy. V mnoha zemích na západě Evropy, stejně jako například ve Spojených státech, došlo v šedesátých letech k nárůstu kriminality. V Československu došlo k výraznějšímu nárůstu kriminality až po roce 1989. Jedním z důvodů byla například velká snaha o kontrolu kriminality před rozpadem režimu nebo malý prostor individuální svobody. (Novotný, Zapletal, 2008)

V důsledku těchto změn v dynamice kriminality na přelomu šedesátých a sedmdesátých let bylo přeplnění věznic a celkové přetížení systému trestní justice, které

bývá označováno za tzv. *krizi trestu odnětí svobody*, nebo také obecněji za *krizi vězeňství*. Ta způsobila, že státy s vyspělou trestní politikou se vydaly směrem k zásadní reformě. Reforma trestní politiky těchto států byla založena především na principech, které měly směřovat k její celkové modernizaci. K takovým principům patřila například humanizace vězeňství či liberalizace práva. (Kalvodová, 2002)

Do nápravy krize, která vznikla vězeňským systémům v mnoha zemích světa, bylo investováno velké množství finančních prostředků. K očekávanému snížení kriminality nebo míry recidivy ovšem nedošlo. (Kuchta, Válková, 2005)

To vedlo k tomu, že v sedmdesátých letech se po světě hojně rozšířilo zavádění tzv. *alternativních trestů* do právních řádů jednotlivých států. Jejich nespornou výhodou je menší ekonomická zátěž státu a zohlednění pachatelovy osobnosti. Tehdejší teorie operovaly s tezí, že využití individuálních vlastností pachatele může mít lepší nápravný efekt. Stejným způsobem byl zohledněn i fakt, že pachateli budou zachovány pozitivní sociální vazby s jeho okolím. (Kuchta, Válková, 2005)

Jak již bylo zmíněno, v Československu na rozdíl od zemí západní Evropy došlo k nárůstu kriminality později. Zatímco západněji od Československa byly alternativní tresty zavedeny již v sedmdesátých letech dvacátého století, v Československu dochází k reformě vězeňského systému až po roce 1989.

Počátkem devadesátých let justiční systém Československa zavedl experiment *Mimosoudní alternativy pro delikventní mládež*. Autoři projektu (k nimž patřila například městská prokuratura v Praze nebo odborníci z řad sociální práce) se inspirovali zkušenostmi ze západních zemí, zejména pak z Rakouska. Prostřednictvím tohoto projektu se v řešení trestné činnosti nově objevil prvek aktivního zapojení pachatele do nápravy způsobené újmy a také poškozeného, jemuž bylo umožněno ovlivnit proces vlastního odškodnění. Poprvé tak byly uplatněny výše popsané charakteristiky mediace mezi poškozeným a pachatelem. V roce 1993 byl do našeho trestního řádu zaveden vůbec první alternativní institut tzv. *odklonu – diverze*, jednalo se o podmíněné zastavení trestního stíhání. V roce 1996 přibyly v trestním řádu ještě další dvě nové alternativy, a sice – *narovnání a trest obecně prospěšných prací*. V roce 2001 pak vstoupil v platnost výše zmíněný zákon o PMS jako o celostátně působící organizaci. (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010)

Zavádění alternativních trestů a postupné snahy o omezování TOS právně zaštiťovala novelizace trestního zákona (zákon č. 140/1961 Sb.) a trestního řádu. Tím skutečným

krokem kupředu byl ale až nový trestní zákoník, který vešel v platnost v roce 2010. Obsahoval již úplný, dodnes platný výčet alternativních sankcí (zákon č. 40/2009 Sb.).

2.3.3 Druhy alternativních trestů

Dle Ščerby (2011) k úplnému dosažení účelu trestu musí v trestním systému existovat velmi široké spektrum trestů, aby mohlo dojít k uložení optimálního opatření s ohledem na konkrétní případ pachatele. V českém trestním zákoníku (zákon č. 40/2009, Sb., § 52) nejsou alternativní tresty nikterak odděleny od klasického trestu odnětí svobody. Dle výše zmíněné jedné z definic alternativních trestů od Sotoláře, Púryho a Šámala (2000), tedy že alternativní tresty jsou všechny tresty nespojené s bezprostředním odnětím svobody, lze odvodit, které tresty tedy do kategorie *alternativní* spadají. Je ale nutné zmínit ještě základní ustanovení trestního zákoníku, které uvádí, že alternativními tresty (níže tučně uvedené) jsou všechny uvedené tresty kromě TOS, výjimečného trestu, ztráty čestných titulů nebo vyznamenání a ztráty vojenské hodnosti. (zákon č. 40/2009 Sb.)

Alternativní tresty lze třídit podle toho, v jaké fázi trestního řízení mohou být jednotlivé druhy alternativních opatření uplatněny.

1. Hmotněprávní alternativní opatření
  - a. alternativní tresty
  - b. alternativy k potrestání
2. Procesní alternativní opatření, tj. tzv. *odklony v trestním řízení* (Ščerba, 2011)

Nyní krátce charakterizují pojmy z předchozího schématu. Ščerba vysvětluje, že jediným existujícím institutem *alternativy k potrestání* je v českém trestním právu *upuštění od potrestání, respektive upuštění od uložení trestního opatření (u mladistvých)*. Podstata alternativy k potrestání tkví ve vynesení odsuzujícího rozsudku soudem, nicméně nedochází zde k uložení žádného druhu trestu. (2011)

Odklony v trestním řízení jsou oficiálními stránkami Nejvyššího státního zastupitelství ČR definovány takto:

„*Odklony v trestním řízení rozumíme zvláštní způsoby trestního řízení, alternativní ve vztahu k standardnímu projednání věci v hlavním líčení, v rámci nichž je možné trestní věc vyřídit v procesněprávním smyslu stejně plnohodnotně jako ve standardním trestním řízení.*“ (NSZ ČR)

Zde je úplný výčet platných druhů sankcí v českém *trestním zákoníku z roku 2009 § 52*
Sb.:

- a) *odnětí svobody,*
- b) *domácí vězení**,
- c) *obecně prospěšné práce,*
- d) *propadnutí majetku,*
- e) *peněžitý trest,*
- f) *propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,*
- g) *zákaz činnosti,*
- h) *zákaz pobytu,*
- i) *zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce**,
- j) *ztráta čestných titulů nebo vyznamenání,*
- k) *ztráta vojenské hodnosti,*
- l) *vyhoštění.* (zákon č. 40/2009 Sb.)

*Trest domácího vězení spolu s trestem zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce jsou nejmladšími tresty v našem trestním zákoníku. Starší, několikrát novelizovaný zákon č. 140/1961 Sb. ještě ani jeden ze zmíněných trestů neobsahoval.

2.3.4 Pozitiva a negativa alternativních trestů

Alternativní tresty, jak už i účel trestu obecně napovídá, odsouzeného omezují v jeho svobodě a právech. Kupříkladu peněžitý trest zasahuje do svobody s nakládáním osobních financí odsouzeného, trest obecně prospěšných prací zase omezuje osobní svobodu odsouzeného v jeho volném čase. Záměr alternativních trestů ovšem nespočívá pouze v represivním omezení práv a svobod odsouzeného, nýbrž se zaměřuje na pozitivní odborné vedení odsouzeného. Jeho svoboda v případě alternativních trestů není omezena zcela, jako je tomu u TOS. Alternativní tresty mají za cíl v co největší míře odsouzeného konfrontovat s následky způsobeného trestného činu a odškodnění poškozené oběti. Nejdůležitějším faktorem při výkonu kteréhokoli alternativního trestu je ochota a spolupráce pachatele, bez toho by užití alternativních trestů pozbylo smyslu. (Ouředníčková, 1997)

Výhodu alternativních trestů je možné spatřit například ve skutečnosti, že odsouzený nepřichází do styku s prostředím často přeplněné věznice, která má na člověka dle návrhu usnesení Evropského parlamentu z roku 2017 prokazatelně neblahý vliv.

(europarl.europa.eu, 2017) Není tak izolován od svých blízkých a může tak zcela nebo částečně pokračovat v běžném životě i při výkonu alternativního trestu. Není nucen opustit své zaměstnání, což by v mnohých směrech mohlo negativně ovlivnit jak osobu pachatele, tak celou jeho rodinu. S tím souvisí i omezení stigmatizace obviněných i obětí vnějším okolím, které je zvláště důležité u mladistvých odsouzených z důvodu jejich psychického a rozumového vývoje. Dalším pozitivem alternativních trestů je oproti TOS bezesporu finanční nákladnost, neboť výkon alternativních trestů je pro stát finančně méně zatěžující než klasický výkon TOS. (Sotolář, Púry, Šámal, 2000)

Pojem alternativní tresty stále častěji nahrazuje pojem „*tresty vykonávané ve společenství*“, jelikož pro výkon alternativních trestů je využíváno aktivní zapojení širší veřejnosti do procesu převýchovy. (nakladatelství.portal.cz, 2003) Nespornou výhodou alternativních trestů je možnost společnosti, Probační a mediační služby ČR a blízkého okolí odsouzeného pozitivně ovlivňovat jeho chování v jeho přirozeném sociálním prostředí. Alternativní tresty apelují na individualitu jedince, jakož i jeho specifické potřeby a charakteristiky. Alternativní tresty se zároveň mohou pyšnit větší efektivitou ve smyslu prevence kriminality a recidivy. (Sotolář, Púry, Šámal, 2000)

Ovšem nejsou to pouze a jenom pozitiva, která doprovází využívání alternativních trestů. Ouřednicková upozorňuje na fakt, že se stále se zvyšující frekvencí ukládání alternativních trestů pachatelům méně závažné trestné činnosti se mění prostředí věznic. Odsouzení, kteří jsou ve výkonu TOS, jsou potom společností vnímáni jako nebezpeční a neovzhlédnutelní. Jejich složení časem může skutečně vyústit ve shromažďování odsouzených, kteří spáchali závažné trestné činy, a prostředí věznic bude na osoby v ní působit ještě více negativně než doposud. Efektivita TOS bude tedy tímto aspektem ještě více oslabena. (1997)

Problematika spojená s ukládáním alternativních trestů zároveň spočívá i ve volbě vhodných alternativních trestů a volbě pachatelů, kteří mají potenciál alternativní trest splnit se všemi povinnostmi z něho vyplývajícími. Volba nevhodného či nedostačujícího alternativního trestu, nebo pachatele, který není ochoten spolupracovat a nevykoná alternativní trest tak, jak mu bylo uloženo soudem, má za následek přeměnu alternativního trestu v klasický TOS, čili další navýšení počtu TOS a pozbytí smyslu alternativních trestů, jakož i celého konceptu restorativní justice. (Sotolář, Púry, Šámal, 2000)

2.3.5 Specifika alternativních trestů

V této kapitole nastíním specifika dvou nejčastěji užívaných sankcí v České republice – trestu podmíněčného odsouzení a trestu obecně prospěšných prací. Záměrně nezmiňuji „alternativních“, neboť na trest podmíněčného odsouzení může být nahlíženo několika způsoby a dle definic se tento druh sankce nedá s jistotou zařadit mezi alternativní. Nicméně vzhledem k četnosti jeho užívání a budoucnosti jeho podoby, která by mohla být spjata s aplikací elektronického monitorovacího systému, jako je tomu u trestu domácího vězení (viz Výzkumná část níže), ho budu blíže specifikovat. Vzhledem k rozsahu mé práce se nebudu úzce věnovat každému jednomu alternativnímu trestu zvlášť. Představím pouze ty dva, které jsou v České republice využívány v nejvyšší míře, aby měl čtenář později srovnání k trestu domácího vězení. K jejich určení mi posloužily Statistické ročenky ČR (kapitola Soudnictví, kriminalita, nehody) vydávané Českým statistickým úřadem. Trestu domácího vězení se budu podrobněji věnovat až v následující samostatné kapitole.

2.3.5.1 Podmínečné odsouzení a podmíněčné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem

Podmínečné odsouzení bylo upraveno v novém trestním zákoníku platném od 1. ledna 2010, kde již nevystupuje jako samostatný druh trestu, nýbrž jako jedna z forem TOS. Podmínečné odsouzení znamená, že ačkoli soud vynese odsuzující rozsudek, nedochází následně k výkonu trestu. Ten je odložen pod podmínkou, že se odsouzený bude po předem stanovenou dobu chovat řádně a vyhoví tak soudem stanoveným pravidlům a povinnostem. Odsouzený má díky podmíněčnému odsouzení příležitost, že výkon uloženého trestu tak nebude nařízen, splní-li odsouzený všechny podmínky, a bude na něj později nahlíženo, jako by nebyl odsouzen. (Jelínek, 2009)

V případě, že se soud rozhodne pro uložení podmíněčného odsouzení, musí být předpoklad, že účelu trestu se dosáhne i bez jeho výkonu, opřen o pečlivé zhodnocení pachatele a činu, který spáchal. Především soud musí zhodnotit minulost odsouzeného, prostředí, ve kterém odsouzený žije, a samozřejmě okolnosti případu nesmí s těmito skutečnostmi být v logickém rozporu. Podmíněný odklad výkonu trestu lze soudem využít u TOS s horní hranicí tři roky. Soud může zkušební dobu u podmíněčného odsouzení stanovit v rozmezí od jednoho roku do pěti let trvání. Mezi podmínky spadající pod podmíněčný odklad výkonu trestu patří například veřejná omluva poškozenému,

pravidelná účast v sociálním programu pro výcvik a převýchovu odsouzených nebo psychologické poradenství. Kontrolu odsouzeného během soudem stanovené zkušební doby má na starost předseda senátu, který může kontrolou pověřit Probační a mediační službu ČR. (Jelínek, 2009) Do budoucna by se dle odborníků z řad Probační a mediační služby ČR (viz Výzkumná část níže) mohl trest podmíněného propuštění spojit s elektronickým monitoringem odsouzených. Tedy mohl by mít stejnou podobu, jaká se předpokládá ve vývoji trestu domácího vězení.

V odborné literatuře je ale stále považován za alternativu k samotnému TOS, dle jiných výše zmíněných definic alternativních trestů, tedy například té, že alternativní trest je takový, který není spojen s bezprostředním TOS, se ale nejedná o přímou alternativu. V současnosti je podmíněně odložené trestní opatření odnětí svobody, hned po nepodmíněném trestu odnětí svobody, vůbec nejužívanějším trestem. Například za rok 2016 byla tato trestní sankce uvalena na bezmála 40 tisíc odsouzených, což tvořilo 61 % všech odsouzených za uvedený rok. (Statistická ročenka ČR, Český statistický úřad, 2016)

2.3.5.2 Trest obecně prospěšných prací

Trest obecně prospěšných prací (dále „OPP“) byl zaveden do trestního zákona novelou č. 152/1995 Sb. (§ 62–65 trestního zákoníku). Jeho zavedení bylo reakcí na vzrůstající kriminalitu a s tím spojený stále se zvyšující počet odsouzených k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Zákonodárci se inspirovali v západních zemích, kde byl trest OPP již dlouhou dobu funkčním sankčním nástrojem. Jako první trest OPP zavedla v roce 1972 Velká Británie.

Důvodná zpráva Ministerstva spravedlnosti ČR k vládnímu návrhu této novely uvádí, že tento druh trestu by měl být uplatněn u pachatelů méně závažných trestných činů, u nichž není třeba TOS. Trest OPP spočívá v povinnosti pachatele vykonávat soudem předem stanovenou pracovní povinnost, a to osobně, bezplatně a ve volném čase pachatele. Novotný poukazuje na fakt, že se jedná o práci vykonávanou na místech veřejně přístupných, proto může být tento druh trestu zvláště přínosný pro dosažení účelu trestu u pachatelů trestných činů vandalství, výtržnictví anebo méně závažné majetkové kriminality. (Novotný, 2004) Rozhodující je v každém případě hlavně stupeň společenské nebezpečnosti spáchaného trestného činu. To ostatně platí při udělování jakéhokoli alternativního trestu. Podle § 45 trestního zákona může soud uložit trest OPP, odsuzuje-li pachatele za trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice

nepřevyšuje pět let, a jestliže uložení TOS k dosažení účelu trestu není třeba. Mnoho odborníků na problematiku trestního řádu tuto hranici kritizuje. Například Vůjtek upozorňuje na srovnání se zahraničními podobami trestu OPP a skutečnostmi, za nichž může být trest OPP uložen v jiných zemích, jimž se současná česká podoba a podmínky uložení trestu OPP nepodobají. (Vůjtek, 1998) Řešením by například dle Hanáka bylo snížení současné horní hranice pro uložení trestu OPP z pěti na tři léta. (Hanák, 1998)

Dále dle § 45 může být trest OPP uložen jako samostatný trest nebo v kombinaci vedle jiného trestu. Soud může trest OPP uložit ve výměře od 50 do 300 hodin. Tato výměra se z pohledu praxe v současnosti však zdá příliš vysoká, a to nejen při uložení plného počtu hodin. Kritici současného rozmezí hodin trestu OPP poukazují především na odraz v pachatelových očích, kterým se konec trestu může zdát velmi vzdálen a těžko představitelný. A to pak může mít za následek nedodržení podmínek trestu, snížení akceptace trestu nebo ztrátu motivace. (Zezulová, Kabátková, 1997)

V případě, že pachatel nevykonal ve stanovené době uložený trest, nebo v době od odsouzení do skončení výkonu trestu OPP nevedl řádný život, může soud přeměnit trest OPP na nepodmíněný TOS. Přičemž každé i jen započaté dvě hodiny nevykonaného trestu OPP se započítávají jako jeden den TOS. Z toho vyplývá, že maximální délka náhradního TOS může být 150 dní při horní hranici trestu OPP (300 hodin).

Pozitivní účinky trestu OPP spočívají především v resocializaci pachatelů, v absenci izolace pachatelů od zbytku společnosti či v kladném budování vztahu k práci a odpovědnosti. To vše však předpokládá pozitivní motivaci pachatele a jeho souhlas s výkonem trestu. Souhlas však není zákonnou podmínkou, jako je tomu u trestu domácího vězení. Tento souhlas však může být vhodným základním kamenem pro práci probačního pracovníka a měl by vyústit v pachatelovu akceptaci viny a následujícího trestu. (Vanduchová, 1996)

V současnosti je trest OPP třetím nejčastěji ukládaným sankčním opatřením. Dle PMS se jedná o nejčastěji ukládaný alternativní trest. Za rok 2016 si rozsudek trestu OPP vyslechlo něco přes sedm tisíc odsouzených, tedy přes 11 % všech odsouzených daného roku. (Statistická ročenka ČR, Český statistický úřad, 2016)

Na pomyslném žebříčku v ukládání alternativních sankcí byl za rok 2016 na třetím místě peněžitý trest. Za zmíněný rok si jeho rozsudek vyslechlo něco přes tři tisíce odsouzených, tedy necelých 5 % ze všech odsouzených. (Statistická ročenka ČR, Český statistický úřad, 2016)

2.4 *Trest domácího vězení*

Jak již samotné postavení ve výčtu sankcí v trestním zákoníku (dále „TZ“) napovídá, jedná se o druhou nejpřísnější trestní sankci a vůbec o nejpřísnější alternativní sankci u nás. Trest domácího vězení (dále „TDV“) je sice v českém trestním zákoníku jeden z nejmladších druhů trestů*, ovšem nejedná se tak úplně o novinku. Jeho kořeny na našem území sahají až do devatenáctého století (konkrétně do roku 1852, zákon č. 117/1852 ř. z.). Tehdy mohl být uložen na základě slibu odsouzeného, že se po předem stanovenou dobu nebude vzdalovat z domu, a předpokladu, že při porušení slibu bude nasazena nepřetržitá stráž před jeho obydlí. Tento druh trestu se ukládal pouze doposud bezúhonným osobám, které by ve věznici nemohly nadále zastávat svůj úřad nebo by jim bylo znemožněno se starat o svůj obchod a výdělek. TDV zůstal v právním řádu až do roku 1950, kdy byl zaveden nový trestní zákon č. 86/1950 Sb., který již TDV neobsahoval. Tak tomu zůstalo až do nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., který znovu zavedl TDV do výčtu všech v současnosti platných trestních sankcí. TDV byl zaveden s účinností od 1. ledna 2010.

2.4.1 Důvody pro a argumenty proti zavedení TDV

Důvodů ke znovuzavedení TDV bylo hned několik. Jedním z nich je například soulad TDV s celým konceptem restorativní justice. Odsouzený je ušetřen izolace ve vězeňském prostředí a je ponechán ve svém přirozeném sociálním prostředí. S tím souvisí zájem o zachování pozitivních rodinných vazeb odsouzeného, který může dál například vykonávat svou práci nebo se starat o nezletilé dítě. Další důvod byl také ekonomický, neboť, jak již bylo řečeno, výkon alternativních trestů obecně je levnější než klasický TOS.

Pro příklad uvedu průměrný denní výdaj na jednu vězněnou osobu za rok 2016, který činil 1093 korun za celou Vězeňskou službu ČR. (Statistická ročenka Vězeňské služby ČR, 2016) Naproti tomu denní výdaj na výkon TDV by v budoucnosti, s již funkčním systémem elektronického monitoringu, měl podle tiskového oddělení Ministerstva spravedlnosti ČR vyjít na 120 korun na den, z čehož si odsouzený 50 korun bude hradit sám. (justice.cz, 2017a)

Před zavedením TDV se ovšem objevilo i pár důvodných argumentů proti jeho zavedení. Jedním z nich bylo možné porušení ústavněprávní zásady zakotvené v č. 12 Listiny základních práv a svobod ČR o nedotknutelnosti obydlí. Odsouzený musí dát pro uložení TDV soudu sice svůj souhlas, ovšem souhlas není požadován od osob, které

s odsouzeným sdílí domácnost. Dalším argumentem, který kritici vyřkli proti zavedení TDV, bylo jisté porušení principu rovnosti. Ve zkratce se dá jejich argument vysvětlit tak, že tento trest není možné ukládat komukoli, kdo spadá svým spáchaným trestným činem do stejné kategorie. Pochopitelně uložit TDV lidem bez domova pozbývá smyslu. TDV je tedy možné uložit pouze osobám, které žijí v sociálně vyhovujícím prostředí, ostatním osobám, které by třeba svým spáchaným trestným činem měly nárok na trest domácího vězení, musí být uložen jiný druh trestu, často třeba přísnější TOS. (Krahl, 1998)

2.4.2 Současná právní úprava TDV a jeho podstata

V TZ TDV upravuje § 60 a 61 odst. 2. Toto ustanovení bylo ovlivněno novelou TZ provedenou zákonem č. 330/2011 Sb., který nabyl účinnosti k 1. prosinci 2011.

Podstata TDV spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu tohoto trestu v určeném obydlí nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání či poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu; zdravotnické zařízení je povinno na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit. (§ 60 odst. 2)

Novela TZ z roku 2011 (č. 330/2011 Sb.) s sebou v souvislosti s TDV přinesla několik změn. Především už neobsahuje konkrétní výčet hodin, mezi kterými se musí odsouzený zdržovat ve svém obydlí. V původním znění zákona č. 40/2009 Sb. existovala přesná formulace; odsouzený byl povinen zdržovat se ve svém obydlí ve dnech pracovního klidu, pracovního volna a ve všední dny od 20.00 do 05.00 hodin. Soud tedy nyní může jednoduše zohlednit individuální potřeby odsouzeného. Druhou změnou oproti původnímu zákonu je absence povinnosti soudu spolu s uložením TDV uložit také náhradní TOS – pro případ, že by odsouzený nedodržel podmínky výkonu TDV. Tato povinnost soudu byla nahrazena tzv. *přeměnou trestu domácího vězení na trest odnětí svobody*. Soud se pak řídí pravidlem, že každý, byť jen započatý den nevykonaného TDV se počítá jako jeden den TOS. (Ščerba, 2011) Odsouzený tak získá lepší představu o době ukončení trestu, protože si může jednoduše přepočítat, jak dlouhou dobu by v případě přeměny TDV na TOS strávil za mřížemi.

TDV lze doplnit i o účinek stanovených přiměřených omezení a povinností. Zpravidla soud odsouzenému uloží i povinnost nahradit škodu nebo odčinit nemajetkovou újmu, kterou způsobil svou trestnou činností. Jestliže soud ukládá TDV trestním příkazem,

má povinnost si předem vyžádat zprávu o možnostech výkonu trestu od probačního úředníka. Při ukládání TDV je spolupráce soudu a PMS velmi žádoucí, neboť PMS může soudu pomoci rozhodnout, zda je uložení TDV, dle individuálních kritérií odsouzeného, vhodné. (justice.cz, 2017b)

TDV lze dle jako trestní opatření uložit i mladistvému, dle § 24 odst. 1 ZSVM (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Horní hranice trestní sazby tohoto trestního opatření ale nesmí převyšovat polovinu horní hranice stanovené v TZ. Ustanovení ZSVM ovšem rovněž přikládají soudci povinnost zohlednit specifika dospívajících, u nichž je více než u dospělých kladen důraz na výchovně preventivní působení trestu. Jednoduše řečeno by výkon trestu nikdy neměl mladistvého omezovat v zapojení se v zájmových kroužcích, sportovních klubech a jiných sdruženích nebo aktivitách, neboť právě ty se pozitivně podílí na rozvoji jeho osobnosti a prosociálního způsobu života. (Šámal, 2009)

2.4.3 Podmínky uložení TDV

V současnosti jsou podmínky uložení TDV z TZ definovány takto:

„Soud může uložit trest domácího vězení až na dvě léta, odsuzuje-li pachatele přečinu, jestliže: a) vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu, b) pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.“ (§ 60 odst. 2 TZ)

První podmínkou pro uložení TDV je tedy spáchání přečinu. Ten je definován v TZ jako nedbalostní či úmyslný trestný čin s horní hranicí trestní sazby odnětí svobody do pěti let. V případě, že by odsouzenému bylo, dle závažnosti jeho spáchaného trestného činu, možno uložit TOS v horní hranici, tedy na pět let, musí soud zhodnotit, zda by odsouzený TDV nezneužil, neboť náhradní TOS při uložení TDV nesmí přesahovat dva roky, tak by tedy odsouzený mohl zmařit výkon trestu v celé jeho délce.

Další podmínkou je adekvátní zhodnocení soudce, zda postačí uložit TDV jako dostatečné trestní opatření. To lze uložit jak samostatně, tak vedle jiného trestu. Soudu v tomto směru dopomáhá zpráva PMS a ustanovení TZ.

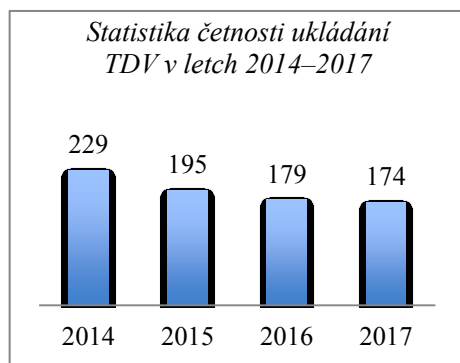
Poslední zákonnou podmínkou pro uložení TDV je písemný slib odsouzeného. Tímto slibem se odsouzený zavazuje k tomu, že se bude skutečně v předem stanovenou dobu zdržovat ve svém obydlí a poskytne veškerou součinnost při kontrole výkonu trestu. Na rozdíl od trestu OPP, kde je souhlas pouze předpokladem k výkonu trestu, je tedy

u TDV slib písemný a povinný. Odsouzený se tak může sám rozhodnout, zda mu podmínky výkonu TDV a jeho povinnosti s trestem spojené vyhovují a zda trest přijme, tedy podepíše slib, nebo se rozhodne pro jiný trest (často přísnější TOS). (§ 34 TZ)

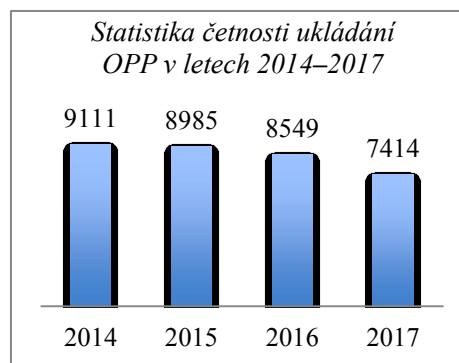
2.4.4 Četnost ukládání TDV

V České republice vězeňská populace za rok 2016, což je poslední rok, ke kterému jsou dostupná příslušná data, čítala téměř 23 tisíc vězňů. S přihlédnutím k celkové ubytovací kapacitě českých věznic je toto číslo velmi vysoké. Celkové procentuální vyjádření využitelnosti organizačních jednotek Vězeňské služby ČR bylo za rok 2016 106,3 %. (Statistická ročenka Vězeňské služby ČR, 2016) To vypovídá o přetížení systému českého vězeňství a dokládá již zmiňovanou krizi trestu odnětí svobody. Snaha ulevit tomuto přetrvávajícímu problému spočívá, mimo snahu o nižší kriminalitu, především v čtenější ukládání alternativních trestů. Jenže o TDV mají soudci čím dál tím menší zájem. V roce 2017 byl dokonce TDV od svého vzniku uložen v historicky nejmenším počtu případů. Na vině je samozřejmě stále chybějící elektronický kontrolní aparát. Původní nadšení ze zavedení nové alternativní sankce tak vystřídal rozčarování z toho, jak výkon TDV fakticky vypadá. Z následující tabulky je zřejmé, že TDV se využívá u velmi malého počtu odsouzených. Pro srovnání přikládám tabulku četnosti ukládání trestu OPP. Podmínky obou těchto trestů jsou si, kromě povinného písemného slibu odsouzeného, velmi podobné. Ovšem trest OPP je vnímán jako mírnější a skutečnosti spojené s jeho kontrolou jsou pro působení PMS značně odlišné. Dá se tedy předpokládat, že s existencí elektronického kontrolního systému by se mohlo využívání TDV rozšířit.

Graf 1: Četnost ukládání TDV v letech 2014–2017

Graf 2: Četnost ukládání OPP v letech 2014–2017

Zdroj obou grafů: Statistické ročenky ČR, Český statistický úřad, vlastní zpracování

K roku 2016 byl TDV nejčastěji uložen za trestný čin § 337 maření úředního rozhodnutí a vykázaní a § 205 krádež. Jeho minimální evidovaná výměra činila jeden měsíc, maximální pak 24 měsíců. Průměrná evidovaná výměra trestu domácího vězení byla do roku 2016, ke kterému jsou přístupná data, 9,1 měsíce. (Přehled informací poskytnutých dle zákona č. 106/1999 Sb., PMS ČR, 2016)

2.4.5 Pojetí TDV v činnosti PMS ČR a jeho kontrola

Za předpokladu, že TDV má plnit funkci alternativního trestu jako specifické formy ochrany společnosti založené na přiměřené reakci na spáchaný trestný čin a odstranění konfliktního stavu mezi obviněným a poškozeným, hraje PMS ve všech fázích trestního řízení klíčovou roli. Nelze o ní uvažovat pouze jako o kontrolním aparátu dané trestní sankce. Práce PMS je důležitá ve třech, vzájemně na sobě závislých fázích, které definuje Štern, Ouředníčková a Doubravová (2010):

- a) **Předběžné šetření** – PMS ještě před rozhodnutím soudu vyhodnocuje vhodné pachatele pro tento druh trestu. Podílí se na zjištění, zda má pachatel zájem odčinit způsobenou újmu nebo škodu a jaký je jeho postoj k trestné činnosti. Právě PMS poskytuje pachateli veškeré nutné informace k výkonu TDV, zprostředkovává jeho písemný souhlas s uděleným trestem, který je zároveň, jak již bylo řečeno, zákonnou podmínkou rozhodnutí soudu. PMS získává informace o bydlišti pachatele, jeho zaměstnání, denním režimu a způsobu života. Aby TDV neznamenal zátěž pro rodinné příslušníky pachatele, musí PMS nejdříve shromáždit informace o jeho sociálních a rodinných poměrech.
- b) **Projednání podmínek pro nařízení trestu** – ve fázi po pravomocném rozhodnutí soudu je úkolem PMS vést odsouzeného k zařizení si svých osobních a rodinných záležitostí tak, aby v co nejkratší době mohl být zahájen výkon trestu bez dalších komplikací. Aby později mohla PMS vykonávat bezproblémově kontroly odsouzeného, zmapuje v této fázi jeho obydlí a poskytne tyto informace soudu tak, aby soud mohl stanovit počátek a místo výkonu trestu.
- c) **Kontrola trestu** – PMS věnuje pozornost tomu, zda uložený TDV plní svůj účel a odsouzený zcela dodržuje podmínky uložené soudem. Zároveň dohlíží na to, zda odsouzený řeší náhradu způsobené škody, splácí náklady spojené s trestním řízením a zda plní uložené povinnosti spjaté s výkonem TDV. S cílem vést odsouzeného

k řádnému životu mu PMS pomáhá při řešení jeho osobních problémů formou odborné pomoci, neboť je v jejím zájmu vést odsouzeného k řádnému životu. PMS je po celou dobu trestního řízení a výkonu trestu v kontaktu s rodinou či komunitou odsouzeného, která sdílí společné prostory obydlí, v němž je TDV odsouzeným vykonáván. Tímto způsobem se PMS snaží eliminovat nevhodné chování klienta a zamezit tak opětovnému vzniku trestného činu. (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010)

Jelikož doposud není k dispozici elektronický monitorovací systém odsouzených, probíhá kontrola výkonu TDV formou namátkových kontrol odsouzeného v místě jeho bydliště. Kontrolu provádí probační úředník osobně, a to v době, kdy se má podle podmínek soudního rozhodnutí odsouzený zdržovat výhradně v místě svého obydlí. Každá taková kontrola by měla být provedena nejméně třikrát do měsíce. PMS poté reaguje na všechna zjištění a změny během výkonu trestu tak, že je projedná s odsouzeným a se soudem. Dále navrhuje soudu další postup, ve smyslu přerušení, odkladu nebo změny trestu. V případě objektivně zjištěného maření výkonu TDV navrhuje nařízení náhradního TOS. Zavedením elektronického kontrolního systému, k němuž by mělo dojít v blízké době, se rozšíří činnost pracovníka PMS o komunikaci s poskytovatelem elektronického kontrolního systému a bude tak možné lépe koordinovat činnosti a analyzovat zjištění. (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010)

Namátkové kontroly mohou působit jako velmi mírný nástroj kontroly, při němž nemusí docházet k plnění podmínek uložených soudem v celé míře. Nabízí se myšlenka, zda odsouzeného neláká si například ihned po proběhlé kontrole odskočit z domu, protože pravděpodobnost, že se tentýž den bude kontrola opakovat, je velmi malá. Zároveň se obecně mluví o přetíženosti probačních úředníků. (Rozum, Kotulan, Tomášek, 2008) Podle zprávy o hospodaření PMS bylo v roce 2017 v Probační a mediační službě ČR zaměstnáno 490 pracovníků, z čehož 39 vykonávalo administrativní práci na ředitelství PMS. Samotnému výkonu služeb PMS se tedy věnovalo 451 probačních a mediačních úředníků, kteří měli na starosti mimo jiné i dohled nad výkonem TDV. Zároveň v roce 2017 činil celkový počet evidovaných spisů spáchaných trestných činů 27 719. Z toho vyplývá, že v průměru měl na starosti jeden pracovník Probační a mediační služby ČR 61,5 spisu obsahujících i TDV a povinnosti s tím spojené pro probační pracovníky. (Zpráva o činnosti a hospodaření PMS ČR, 2017) Pracovníci tak nemají potřebný prostor pro odbornou práci s klientem a dohled je pak veden často pouze ve formální rovině.

Potřeba funkčního elektronického monitorovacího systému je tedy více než zřejmá. Ředitelka Probační a mediační služby ČR Andrea Matoušková se v únoru roku 2016 vyjádřila k zavedení elektronického monitorovacího systému pro portál *Česká justice* takto:

„Když budou náramky zavedeny do praxe, tak my zase napřímíme tu sílu, kterou teď investujeme do času namátkových kontrol, do práce s odsouzenými. Náramek pouze zaručí informaci, zda člověk někde v danou chvíli je, nebo není, ale nezaručí, že změní svoje způsoby života, uvažování. My akcentujeme tu výchovnou část trestu a technicky to zařídí náramek.“ (ceska-justice.cz, 2016)

2.4.6 TDV v zahraničí

Současná legislativní úprava TDV v České republice se dle Šterna jen málo inspirovala v zahraničí a již od svého zavedení šla vlastní cestou, která se dle jeho názoru nyní nejeví jako nejlepší řešení. (2010) Ve světě je TDV rozdělen na dva typy. Tím prvním je tzv. *back-end* typ, který je hojně užíván především v Severní Americe, ale také například ve Velké Británii či Rakousku. Jeho podstata spočívá především v nástupu odsouzeného k výkonu TDV po výkonu TOS. Toto opatření má snížit pravděpodobnost opětovného spáchání trestného činu. Soud může také přeměnit zbytek TOS v TDV. Druhým typem je tzv. *front-end* typ, jenž je využíván v řadě evropských zemí, jako je například Nizozemí, Německo nebo Česká republika. Front-end typ je alternativou k TOS a dbá na naplnění účelu trestu. Cílem je nahradit krátkodobé TOS domácím vězením. (Hořák, 2005) Současně oba typy často využívají TDV jako náhradu vazby. TDV je v zahraničních úpravách zpravidla spojen s elektronickým monitorovacím systémem.

2.4.7 TDV v USA

Historickým průkopníkem TDV jsou dozajista Spojené státy americké, které přišly s prvním moderním pojetím TDV. Z informačního letáku o domácím vězení Správní kanceláře amerických soudů vyplývá, že jako první také USA spojily TDV s elektronickým monitorovacím systémem, a to v polovině osmdesátých let dvacátého století. Elektronický monitoring odsouzených či obžalovaných je prováděn skrze elektronický náramek (umístěný na kotník), který nepřetržitě vysílá přes systém GPS informace o poloze jednotlivce. V současnosti je americký systém trestání domácím

vězením rozdělen na dva stupně. Před rozhodnutím soudu, tedy namísto vazby, kdy má elektronický monitorovací systém funkci zaručit, že se obžalovaný dostaví k soudnímu jednání, a po rozhodnutí soudu, kdy TDV představuje samotný výkon trestu. Po rozhodnutí soudu může mít TDV v USA ale více podob, z nichž některé jsou mnohem přísnější, než jako je tomu v českém pojetí. Jedna z nich je povinnost odsouzeného zdržovat se v obydlí každý den po předem určený čas, čili obdobná jako je tomu u nás. Druhá ovšem přikazuje odsouzenému setrvat v obydlí vždy s výjimkou předem schválených a plánovaných činností, jako jsou kupříkladu školní povinnosti. Třetí, velmi přísná forma je povinnost odsouzeného setrávat v obydlí neustále s výjimkou pouze účasti na soudním jednání nebo návštěvy lékaře. (Court & Community, 2007)

Stejně jako u nás je při výkonu TDV v USA klíčová spolupráce soudu, odsouzeného či obžalovaného a probačních pracovníků. Náplň práce probačních úředníků v USA je obdobná, jako je tomu u nás, s jediným rozdílem, jímž je kontrola funkčnosti elektronických náramků, které u nás stále postrádáme. (Court & Community, 2007)

2.4.8 TDV v evropských zemích

V Evropě můžeme mezi první země, které začaly využívat trest domácího vězení, řadit například Velkou Británii, Francii, Nizozemsko či Belgie. Ovšem k zavedení TDV v evropských zemích došlo o něco později, než je tomu v případě USA. Evropské státy využívající TDV se na rozdíl od USA, kde je středem zájmu užívání TDV především represivní funkce, více zaměřují na nápravnou funkci trestu. V praxi to znamená větší míru využívání rehabilitačních programů, které se zaměřují na individuální potřeby jednotlivce.

Ve Velké Británii byl TDV jako samostatný trest zaveden v roce 1991. Později se začalo TDV využívat i při vazbě obžalovaného. Trestní systém Velké Británie dále umožňuje přeměnit zbytek TOS v TDV v maximální délce dvou měsíců.

Fungování TDV v Německu je velmi podobné jako ve Velké Británii. V Německu ale v nedávné době proběhla bouřlivá diskuse o etické stránce elektronického monitorování. Tento instrument kontroly odsouzených totiž může být vnímán jako silící tendence státu nebo subjektů zasahovat pomocí rychle se rozvíjejících technologií do soukromé sféry občanů.

Za zmínku stojí i podoba TDV v Nizozemsku, která je využívána již od roku 2000. Nizozemí se totiž vyznačuje velmi intenzivní péčí o nápravu pachatele. TDV je

v nizozemském pojetí především součástí širšího rehabilitačního programu odsouzeného, který má být podmíněně propuštěn z trestu odnětí svobody. (justice.cz)

2.5 *Elektronický monitoring*

Jak již bylo řečeno, největším hendikepem současné podoby TDV v ČR je absence elektronického monitorovacího systému. Ten slouží k neustálé kontrole odsouzených. Dá se tedy říci, že pro správné fungování a jednoduchou kontrolu výkonu TDV by měl být elektronický monitorovací systém nedílnou součástí. Jeho zavedení nejenže dozajista posílí důvěru veřejnosti a soudu v jeho výkon, ale zároveň ulehčí PMS jeho kontrolu. Odsouzený si také může vštípit pravidelné návyky a denní režim, a to i mimo prostor věznice, tedy ve svém přirozeném prostředí.

Existuje několik způsobů elektronického monitoringu odsouzených, tím zdaleka nejčastějším je připevnění náramku na kotník odsouzeného, přičemž elektronický náramek detekuje jeho pohyb. Pro odsouzeného má takový náramek sankční dopad, především proto, že se jedná o značné omezení osobní svobody, dává tak odsouzenému najevo, že jeho dosavadní chování a často i celý způsob života jsou společensky nepřijatelné a je nutné, aby své chování změnil. (Hořák, 2005)

Podle trestního řádu vykonává kontrolu nad výkonem TDV PMS ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému. Jelínek upozorňuje na zkušenost ze zahraničí, kde se osvědčilo, aby se stát sám nezatěžoval kontrolou odsouzených, ale aby si kontrolní službu koupil od soukromé společnosti. (2009) O to se ostatně Ministerstvo spravedlnosti ČR snažilo v minulosti již několikrát, ale dlouho bezúspěšně. Až v září roku 2017 ministr spravedlnosti Robert Pelikán spolu s ředitelkou Probační a mediační služby ČR Andreou Matouškovou uzavřeli výběrové řízení na dodání elektronického monitorovacího systému pro trestní justici. Ve výběrovém řízení zvítězila firma SuperCom. Osmileté snažení a zavedení elektronického monitorovacího systému tedy končí úspěchem. V současné chvíli probíhá pilotní testování nově nakoupených zařízení. (justice.cz, 2017c)

2.5.1 Systémy elektronického monitoringu

V současné době existuje mnoho typů sledovacích zařízení, která se dají využít ke sledování odsouzených po dobu výkonu trestu TDV. Ministerstvo spravedlnosti ČR ve

spojení s Probační a mediační službou ČR si v roce 2015 nechalo společností KPMG vypracovat rozsáhlou studii o proveditelnosti zavedení elektronického monitorovacího systému pro trestní justici. Právě tato studie byla mým zdrojem pro získání dat o technických parametrech jednotlivých druhů monitorovacích zařízení. (Studie o proveditelnosti elektronického monitorovacího systému pro trestní justici, KMPG, 2015)

Komerčně dostupné systémy pro monitoring osob využívají v různé míře a kombinacích tyto hlavní technologie: radiofrekvenční identifikaci, satelitní sledování (GPS), sledování pomocí sítě určené pro mobilní komunikaci, Bluetooth nebo jiné rádiové technologie na principu vysílač–přijímač. Zpravidla se ale systémy rozdělují podle dvou principů: dvoudílný a jednodílný systém.

Dvoudílný systém ve zkratce znamená, že odsouzený má k sobě připevněn náramek, který je umístěn na jeho kotníku či lokti. Náramek vysílá radiofrekvenční signál k přijímací jednotce, kterou má odsouzený umístěnou v místě bydliště. Ta posléze vysílá informace o vzdálení se z místa bydliště do monitorovacího centra.

Druhý, jednodílný systém je pak založen na GPS lokalizátoru, který je součástí odsouzeného. Satelitní sledování GPS má ovšem omezení, a to především v uzavřených prostorech. Často se tak využívá kombinace GPS spolu s radiofrekvenčním vysíláním či se sítí, která je určena pro mobilní komunikaci.

Závěr studie proveditelnosti zavedení elektronického monitoringu společností KPMG byl takový, že pokud je od technologie očekávána kvalita a přesnost informací, je doporučením studie dát přednost technologiím, které detekují polohu monitorované osoby uvnitř obydlí. To v praxi znamená využití kombinace technologie GPS s radiofrekvenčním vysíláním či sítí určených pro mobilní komunikaci. (Studie o proveditelnosti elektronického monitorovacího systému pro trestní justici, KMPG, 2015)

Firma SuperCom, která obstála ve výběrovém řízení v září roku 2017 pro dodání elektronického monitorovacího systému, dodá české justici náramky s GPS zařízením, které budou monitorovat pohyb odsouzeného v předem určených „povolených“ a „zakázaných“ zónách. Pokud se odsouzený z povolených zón vzdálí, systém vyšle varování do monitorovacího centra v budově ministerstva spravedlnosti. (vz24.cz, 2017) Nezbývá než doufat, že po letech absence elektronického monitorovacího systému bude TDV ukládán častěji a jeho kontrola skrze elektronické náramky bude plně fungovat a plnit svou funkci.

2.5.2 Dlouhá cesta výběrového řízení na poskytovatele elektronického monitoringu pro ČR

Na jaře roku 2010, tedy krátce po zavedení TDV, vyhlásilo Ministerstvo spravedlnosti ČR v čele s tehdejší ministryní Danielou Kovářovou zadávací řízení veřejné zakázky na dodávku a provozování elektronických náramků, které měly sloužit jako součást TDV. V květnu toho samého roku odstartoval tendr na výběr jednoho z dodavatelů. (eurozpravy.cz, 2010) Nicméně krátce nato bylo ministryni zakázáno Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže podepsat smlouvu s případným výhercem, neboť v podmínkách tendru byly chyby.

Pozdější ministr spravedlnosti Pavel Blažek se v roce 2012 zasadil o experiment na testování elektronického monitorovacího systému. Cílem bylo zkušebně ověřit v malém rozsahu provoz elektronického monitoringu odsouzených, což by poskytlo zkušenosti pro přípravu širšího zavedení tohoto systému v budoucnu. Ministerstvo bylo se čtyřměsíčním testováním na odsouzených, kteří do experimentu dobrovolně vstoupili, spokojeno. (ceskatelevize.cz, 2012) Tendr byl ovšem opět pozastaven kvůli nesplnění zákonných podmínek.

V srpnu roku 2015 bylo vypsáno nové výběrové řízení, v pořadí už třetí, ale opět skončilo nezdarem. Do tohoto řízení se nepřihlásil jediný zájemce. (novinky.cz 2015) Téhož roku si Ministerstvo spravedlnosti ČR nechalo vypracovat rozsáhlou studii o proveditelnosti zavedení elektronického monitorovacího systému, které jsem se věnovala v předchozí kapitole.

V únoru roku 2016 byla vypsána nová zakázka na dodávku elektronického monitorovacího systému. (Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2016) Přihlásilo se osm účastníků a na konci září roku 2017 byl konečně vybrán vítěz – společnost SuperCom. (justice.cz, 2017d)

Česká justice od výherce výběrového řízení zakoupí do začátku 280 náramků, příslušné vybavení a software. Firma SuperCom také zajistí příslušné zaškolení pracovníků a bude mít na starosti celé spuštění provozu. Nyní je tedy na PMS a ministerstvu, aby se začaly připravovat na implementaci elektronického monitorovacího systému do praxe.

„Dlouho očekávaná chvíle, tj. začlenění EMS do výkonu naší práce s pachateli, je konečně tady. Pro naši službu je to zlomový okamžik. Principy naší práce se nemění, ale spolehlivost elektronické kontroly odsouzeného nám umožní, abychom více času nyní věnovali přímé práci s pachateli. Náramek je rychle a spolehlivě zkontroluje, my je zase

účinněji povedeme k pozitivním změnám jejich života,“ uvedla ředitelka Probační a mediační služby ČR Andrea Matoušková (justice.cz, 2017e)

3 Výzkumná část

3.1 Popis výzkumu

V této části práce se zaměřím na popis cílů práce, uvedu hlavní výzkumný cíl a dílčí výzkumné otázky. Představím zvolenou výzkumnou strategii, metody a techniky sběru dat, které mi dopomohly s odpovědí na hlavní výzkumné otázky. Dále se věnuji charakteristikám výběrového vzorku a metodě zpracování získaných dat. Neopomenu zmínit omezení výzkumu. Jako poslední v této kapitole nastíním etické aspekty výzkumu, podle nichž jsem se řídila.

3.1.1 Výzkumná strategie

K realizaci výzkumu jsem zvolila kvalitativní metodu. Kvalitativní výzkum přináší výzkumníkům podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny, události či fenoménu. (Hendl, 2016) Jelikož v práci zjišťuji názory odborníků z Probační a mediační služby ČR, bylo mým cílem porozumět tématu do hloubky, proto jsem volila právě kvalitativní výzkum. Dle Hendla je práce výzkumníka v kvalitativním výzkumu přirovnávána k práci detektiva, neboť výzkumník může své otázky modifikovat a doplňovat v průběhu výzkumu. V průběhu kromě výzkumných otázek vznikají i nové hypotézy a rozhodnutí, jak přeměnit zvolený výzkumný plán a pokračovat při sběru dat a jejich analýze. (Hendl, 2016)

3.1.2 Metody a techniky sběru dat

Kvalitativní výzkum skýtá mnoho technik pro sběr dat. Já jsem se pro účely svého bádání rozhodla pro kvalitativní dotazování pomocí rozhovoru. Rozhovor pro využití v kvalitativním výzkumu je moderovaný a prováděný s určitým cílem, který vede k naplnění účelu výzkumné studie. Klasický rozhovor je prováděn tváří v tvář a je tak důležitá kombinace dotazování a pozorování. Rozhovory se dělí do tří základních skupin: nestrukturovaný, polostrukturovaný a strukturovaný. Já jsem zvolila polostrukturovanou formu rozhovoru. Takový typ rozhovoru se vyznačuje pevně daným schématem, které je pro výzkumníka závazné. Takové schéma obvykle obsahuje okruhy otázek, které jsou později pokládány respondentům. Jejich pořadí a znění se může měnit v návaznosti na to, jak respondent odpovídá a jaké další informace nám rozkrývá. Polostrukturovaný rozhovor

se dále vyznačuje tzv. jádrem rozhovoru, to zaručuje, že určité minimum otázek, které se zabývají nejdůležitějšími výzkumnými otázkami, bude zodpovězeno. (Čermák, Miovský, 2006)

3.1.3 Popis a výběr výzkumného vzorku

Pro stanovení výzkumného vzorku k účelu mého výzkumu byla zvolena metoda záměrného (účelového) výběru. Ta je zřejmě nejrozšířenější metodou, s jakou se můžeme setkat v rámci kvalitativních výzkumů. Touto metodou označujeme postup, při němž výzkumník cíleně vyhledává respondenty podle jejich specifických vlastností. V praxi to pak znamená, že na základě předem stanoveného kritéria výzkumník vyhledává jedince, kteří toto kritérium splňují a zároveň jsou ochotni se na výzkumu podílet. (Čermák, Miovský, 2006)

Mým kritériem pro výběr vzorku bylo, aby měli vybraní jedinci detailní znalost z praxe, proto jsem volila probační a mediační úředníky. Právě tito lidé jsou pro účely tohoto výzkumu dle mého názoru těmi nejpovolanějšími, neboť jsou to právě oni, kdo rozhodují o uložení tohoto druhu trestu, kontrolují jeho výkon, podávají zprávy soudním orgánům a osobně pracují s odsouzenými. Souhlas k rozhovoru jsem dostala od pěti z nich, přičemž jeden z participantů si svou účast na výzkumu v den rozhovoru rozmyslel. Při sběru dat jsem totiž narazila na aktuální problém. V nedávné době došlo ze strany Ministerstva spravedlnosti ČR k podepsání kontraktu s dodavatelem elektronických náramků, které jsou teď ve fázi pilotního výzkumu. Výzkum ještě zdaleka nebyl ukončen, a tak jsou veškeré informace z něho plynoucí velmi citlivé. PMS se vzhledem k této okolnosti rozhodla se na téma elektronického monitoringu vyjadřovat velmi opatrně a stručně. Nebylo tak snadné sehnat participanty, kteří by byli ochotni se mnou udělat rozhovory. Zřejmě z toho důvodu se jeden z participantů nakonec rozhodl se na výzkumu nepodílet. Přes krajské vedení PMS v Praze se mi ale podařilo dostat souhlas s rozhovorem od čtyř probačních úředníků, kteří mají vysokou kvalifikaci, neboť zastávají funkci vedení jednotlivých úseků.

Jako první proběhl rozhovor s krajskou vedoucí Probační a mediační služby ČR PhDr. Janou Mottlovou, Ph.D., jejíž pozice zahrnuje celé vedení institutu PMS za Prahu a Středočeský soudní kraj. Právě paní doktorka Mottlová mě budovou střediska PMS v Praze provedla, představila svým kolegům, které jsme společně seznámily s tématem výzkumu a s nimiž jsem později prováděla rozhovor. Dalším z dotazovaných byl Mgr. Jiří Zehnula,

jehož pozice je vedoucí oddělení parole a TDV. Následoval rozhovor s Mgr. Milanem Dolejším, který je vedoucím oddělení elektronického monitorovacího systému pro Prahu a Středočeský soudní kraj. Tento rozhovor probíhal na nově vzniklém oddělení pro EMS a byl pro mne tím nejzajímavějším, neboť jsem měla možnost si osobně vyzkoušet elektronický náramek na ruce a dozvědět se něco o jeho fungování. Pan magistr Dolejší byl pak také tím, kdo se rozpovídal nejvíce, dozvěděla jsem se od něj velice zajímavé informace. Jako poslední, kdo se podílel svou účastí na mém výzkumu, byl Mgr. Martin Jelínek, který má na starost vedení střediska Praha-západ a Praha-východ. Jeho výpovědi se od ostatních lišily především z toho důvodu, že on sám je jedním z probačních úředníků, kteří přímo vykonávají namátkové kontroly odsouzených.

Všechny rozhovory proběhly v pražském středisku PMS, v místě pracoviště všech dotázaných, na jaře roku 2018. Rozhovor s každým z nich trval v průměru okolo čtyřiceti minut, v návaznosti na to, jak se který z participantů rozpovídal. Jejich odpovědi byly někdy různorodé, což se dá vysvětlit například tím, že každý zastává na PMS jinou funkci, nebo také tím, že jejich zkušenosti s jednotlivými případy jsou odlišné. Povídání s nimi bylo nicméně vskutku záživné a většina se velmi dlouze rozpovídala. V následující analýze proto vždy uvedu jen nejzásadnější úryvky z těchto rozhovorů.

3.1.4 Omezení výzkumu

Je důležité zmínit, jakým omezením se výzkum nevyhnul. Upozornění na tyto limity může být přínosem pro další práce, které budou na toto téma realizovány v budoucnu.

V první řadě je to problematická dostupnost informací. To je způsobeno, jak již bylo řečeno, tím, že se institut domácího vězení připravuje na rozsáhlé změny spojené se zavedením elektronického monitorovacího systému. V rámci příprav na toto zavedení probíhá pilotní výzkum elektronického monitorovacího systému a informace týkající se této problematiky jsou zatím velice citlivé. Probační úředníci bez svolení svého vedení nemohou poskytovat veškeré informace. Proto jsem uskutečnila rozhovory jen s těmi pracovníky, kteří byli doporučeni svým vedením.

Další omezení plyne z faktu, že všichni dotazovaní jsou zaměstnanci pražského střediska PMS, tedy jejich zkušenosti a názory se mohou lišit od těch, které by zastávali pracovníci jiných krajů.

Jednou z charakteristik kvalitativního výzkumu obecně je, že jeho výsledky představují sbírku subjektivních dojmů. Takto je potřeba neustále nahlížet i na výsledky tohoto výzkumu. Pracovala jsem s omezeným, nízkým počtem jedinců, a to na jednom místě,

proto je důležité upozornit na nemožnost zobecnit výsledky na celkovou populaci. (Hendl, 2016)

3.1.5 Etická stránka výzkumu

Stejně jako v každém výzkumu i zde bylo nutné soustředit se na etické otázky s ním spojené. Tento výzkum proběhl podle etických zásad kvalitativního výzkumu. Zdrojem mi byly Standardy kvalitativního výzkumu dle neziskové organizace Simar, která obohacuje a propaguje mimo jiné i sociologický výzkum a respektuje mezinárodní kodex a pravidla výzkumu. (simar.cz) Byly splněny například následující základní podmínky:

Nutnost získat poučený (informovaný souhlas). Všem participantům byl předložen písemný souhlas s uskutečněním rozhovoru. Jeho součástí bylo stručné vysvětlení cílů výzkumu. Dále poučení o skutečnosti, že rozhovor bude nahráván na diktafon a následně přepisován do písemné podoby. V rámci tohoto dokumentu se mohli respondenti sami rozhodnout, zda si přejí zůstat v anonymitě, nebo mohou uveřejnit jejich pracovní pozice a identitu.

Svoboda odmítnutí. Participantů byli seznámeni předem s právem, že se mohou kdykoli v průběhu rozhovoru rozhodnout ukončit svou účast na výzkumném projektu. Stejně tak byli obeznámeni s možností odmítnout odpovědět na kteroukoli z položených otázek.

4 Analýza a interpretace dat

V této kapitole budu analyzovat a interpretovat nasbíraná data. K jejich sběru došlo na jaře roku 2018, a to prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s pracovníky Probační a mediační služby ČR v Praze. Rozhovory byly nahrávány na nahrávací zařízení a posléze přepisovány do písemné podoby. Doslovné výpovědi byly upraveny pouze odstraněním některých méně vhodných (nespisovných, expresivních, profesních a podobně) výrazů, které byly nahrazeny výrazy neutrální povahy.

4.1 Postavení TDV

Tato kapitola je věnována zmapování situace trestu domácího vězení na poli trestních sankcí. Věnuji se zde analýze výpovědí participantů, které se týkají jejich názoru na současné postavení trestu domácího vězení v porovnání s jinými trestními sankcemi, které jsou u nás využívány. Zároveň mě zajímá názor participantů na to, zda bude trest v očích odsouzených vnímán jako přísnější po zavedení elektronického monitorovacího systému.

Z výpovědí na otázku „*Jak vnímáte postavení trestu domácího vězení ve srovnání s ostatními trestními sankcemi?*“ vyplývá, že většina dotázaných vnímá tento trest jako velmi přísný. Několik z nich upozornilo na fakt, že je to po trestu odnětí svobody druhá nejpřísnější u nás uplatňovaná sankce, tedy nejpřísnější alternativní sankce vůbec. Někteří z nich ale zároveň zdůraznili, že je to trest málo využívaný a v současnosti obtížně využitelný. Například:

„Jako okrajový (smích). Na škále trestů je druhý nejpřísnější po uvěznění, takže je to dost přísné, ale málo využívané.“ (Mgr. Martin Jelínek)

„Ten trest je sice přísný, ale zároveň pro spoustu lidí obtížně využitelný, protože pro jednoho přísný je, jelikož omezuje jeho režim, a pro druhého už tolik ne.“ (Mgr. Milan Dolejší)

4.2 Výhody a nevýhody TDV

V této části práce analyzuji odpovědi pracovníků Probační a mediační služby ČR na výčet pozitiv a negativ současné podoby trestu odnětí svobody, jež mi dle jejich uvážení udali. Následuje tabulka s výsledky.

Mezi pozitiva, která zmínili všichni dotázaní, patří například: odsouzený nepřichází do kontaktu s prostředím věznice, vykonává trest ve svém přirozeném prostředí, může nadále vykonávat zaměstnání, splácet dluhy a výkon tohoto trestu je levnější. Dá se tedy konstatovat, že se jejich odpovědi shodují s odbornou literaturou na dané téma. Odpověď paní doktorky Mottlové zahrnuje vše uvedené.

„Těch výhod je nespočet. Klient je ušetřen prostředí věznice, může zůstat ve svém domově, docházet do práce, starat se o rodinu a plnit svoje povinnosti. V neposlední řadě je to taky určitě finanční stránka. Výkon alternativních trestů je vždycky levnější než trest odnětí svobody.“ (PhDr. Jana Mottlová, PhD.)

Jako další měli participanté uvést negativa současné podoby trestu domácího vězení. Panovala tam shoda ve skutečnosti, že velkým negativem je absence elektronického monitorovacího systému. Jeden z dotázaných vysvětlil problematiku odloučení monitorovacího systému s tímto druhem trestu tak, že fyzické namátkové kontroly mohou jen obtížně odhalit porušování trestu uloženého soudem. Toto tvrzení doložil i argumentem o vytíženosti probačních úředníků, kteří jednoduše nejsou schopni uskutečnit všechny kontroly dle zákona, neboť na to v určitých regionech nejsou dostupné kapacity. Dalším uváděným minusem byla například potřeba podrobného přezkoumání daného jednotlivce, zda je konkrétně pro něj domácí vězení vhodným druhem trestu. Trest domácího vězení vyžaduje totiž velkou spoustu kvalitních informací o pachateli, aby ho mohl soud uložit a byl zároveň plně vykonatelný.

„Jediná nevýhoda pro mě spočívá v tom, že dosud nebyly zavedeny ty náramky, a to ten trest je v trestním zákoníku od roku 2010, dneska máme rok 2018 a osm let čekáme na náramky.“ (Mgr. Jiří Zehnula)

„Nevýhoda toho trestu je to, že je poměrně těžké bez nějakých dostatečně kvalitních informací rozhodnout, jestli je pro toho konkrétního člověka ten trest vhodný, a pro soudce je to dost nepohodlné. Zároveň je ten trest náročný z toho hlediska, že ne každý odsouzený je schopen dodržet ten režim. Je to poměrně pro úzký profil odsouzených. Řádově si myslím tak pro pět až deset procent odsouzených.“ (Mgr. Milan Dolejší)

„Kontrola je opravdu namátková, a když ten člověk porušuje, je velká pravděpodobnost, že se to vůbec nedozvíme, pokud nebudeme mít štěstí. Jestli holt někdo porušuje, tak ta šance, že bude odhalen namátkovou kontrolou, je samozřejmě ne úplně stoprocentní.“ (Mgr. Martin Jelínek)

	Odpovědi participantů
Výhody TDV	<i>Odsouzený je ušetřen prostředí věznice, má možnost pracovat, živit rodinu, splácet dluhy, je ponechán ve svém přirozeném sociálním okolí, TDV je levnější než odsouzení.</i>
Nevýhody TDV	<i>Absence EMS, problematické rozhodnutí soudu, pro koho je trest vhodný, potřeba kvalitních informací, trest je pro úzký profil odsouzených, nedostatečné namátkové kontroly, nedostatečné kapacity pro jejich výkon.</i>

4.3 Změny pro PMS ČR plynoucí ze zavedení EMS

Pro českou trestní justici a pro samotný institut trestu domácího vězení bude dozajista zavedení elektronického monitorovacího systému (dále „EMS“) velkým průlomem, se kterým je spjato velké očekávání. Zajímalo mě, jaké změny pro samotnou Probační a mediační službu ČR toto zavedení přinese. Pro analýzu odpovědí na tuto otázku jsem se ale předně musela zeptat i na současnou podobu kontrol a funkce PMS spojenou s trestem domácího vězení, aby byla na první pohled jasně zřetelná vyplývající změna. Z odpovědí participantů vyplynulo, že kontroly probíhají namátkově a neohlášeně. Někdy pracovníci PMS provádí i tzv. následnou kontrolu, tedy že se k odsouzenému vrátí ještě tentýž den, aby zkontrolovali, zda stále dodržuje podmínky trestu. Odsouzený musí být vždy na telefonu a musí se přijít kontrole podepsat. Pracovníci obvykle kvůli vlastnímu bezpečí jezdí na kontroly ve dvojici.

Z odpovědí na otázku týkající se změn, které zavedení přinese, vyplynulo, že PMS se bude muset nějakou dobu s celým systémem sžívat a řádně se vše naučit, aby jej mohla plně využívat. PMS vnímá zavedení EMS jako příslib pro častější ukládání tohoto trestu, neboť bude v očích soudu shledáván jako snáz kontrolovatelný. V očích pachatelů by měl být zároveň tento druh trestu vnímán jako přísnější, neboť budou nově pod neustálou kontrolou. Snadno by se mohlo zdát, že to bude pro PMS znamenat méně práce, participantů se ale shodli na tom, že pro ně to bude znamenat práce více, nicméně na jiné bázi než doposud. Byla jsem informována o tom, že s pilotním výzkumem EMS bylo vytvořeno několik dílčích oddělení, která budou mít do budoucna EMS na starosti, vzhledem k této inovaci je to pro PMS mnoho nových úkonů. Jednoznačně ale ubude

namátkových kontrol terénních pracovníků PMS, ačkoli kontroly stejně budou muset minimálně jednou za měsíc probíhat, a to kvůli kontrole funkčnosti náramků.

„Bude to pro nás hodně nové a zatím nevíme, co od toho úplně čekat. Doufáme, že to přinese úsporu času našim úředníkům, kteří nebudou muset jezdit tak často na namátkové kontroly. Stejně na ně ale určitě alespoň párkrát do měsíce budou muset, už aby zkontrolovali funkčnost náramků. Budeme mít nově přesné informace o tom, kde se klient zdržuje, a mělo by nám to tak usnadnit práci. Vznikla ale nová specializovaná oddělení, která se budou zabývat pouze elektronickým monitoringem, a těm se úplně změní pracovní náplň, pro ně to bude znamenat naopak práce víc.“ (PhDr. Jana Mottlová, PhD.)

„Odborná i laická veřejnost si myslí, že nám to ulehčí práci, ale my s tím budeme mít naopak víc práce. Odpadnou nám teda namátkové kontroly v takovém rozsahu, které ale budeme muset stále dělat, a zpřesní se nám kontrola elektronická, což ale zatíží několik pracovníků v každém kraji. Muselo se předem vyčlenit několik lidí. Ten model práce bude úplně jiný než doteď. Pro PMS to bude velká revoluční změna a trochu nám bude asi trvat, než si na to zvykneme a naučíme se s tím efektivně pracovat. Samozřejmě se nám ale zlepší kontrolovatelnost toho trestu, soudci se k tomuto trestu budou možná více klonit.“ (Mgr. Milan Dolejší)

Zajímalo mne, zda odborníci vnímají nějaké negativní aspekty zavedení EMS. Do zajímavých odpovědí lze zařadit například poukázání na fakt, že pracovníci PMS nejsou ozbrojeni a mohlo by tak při aplikaci náramků docházet k nebezpečným incidentům, nebo také že elektronické náramky kladou odsouzenému povinnost mnohem větší součinnosti s institutem PMS než doposud, neboť je například zapotřebí náramky pravidelně nabíjet. V neposlední řadě bylo také jedním z participantů uvedeno, že v současné době vidí jisté minus v tom, že stále nevědí, jak bude celý systém fungovat a na co se vlastně mají připravit.

„Negativum je, že to obecně vyžaduje mnohem větší součinnost odsouzeného. On musí nabíjet to zařízení, pravidelně každý den, starat se o to zařízení, mít po ruce komunikátor, na který mu můžeme volat. Myslím, že někteří, kteří by teď zvládli ten trest bez toho náramku, to s ním nezvládnou, už třeba jenom kvůli té podmínce to pravidelně každý den nabíjet. Což zní možná banálně, ale zas tak banální to není.“ (Mgr. Milan Dolejší)

„Možná bude pro naše pracovníky komplikovaná aplikace a spuštění náramků u klientů, přece jenom naši pracovníci nejsou ozbrojeni, tak aby nedocházelo k nějakým incidentům.“ (PhDr. Jana Mottlová, PhD.)

„Prozatím hlavně to, že vlastně pořádně nevíme, jak to bude fungovat a na co se připravit.“ (Mgr. Martin Jelínek)

	Odpovědi participantů
Změny plynoucí ze zavedení EMS	<i>Nutnost adaptace na nový systém, usnadnění kontrol, neustálý přehled o odsouzeném, vznik nových oddělení, více práce pro tato specializovaná oddělení, větší důvěra soudu a veřejnosti v TDV.</i>
Negativa EMS	<i>Větší součinnost odsouzeného, komplikovaná aplikace náramků, ohrožení pracovníků PMS ČR při jejich aplikaci, nedostatek informací o budoucím fungování TDV.</i>

4.4 Potenciál TDV po zavedení EMS

Poslední nezodpovězenou výzkumnou otázkou této práce zůstává, zda se odborníci z PMS domnívají, že má TDV po zavedení EMS potenciál stát se hojně užívaným alternativním trestem. Tato otázka vznikla především proto, že výše jsem poukázala na to, že TDV má mnoho výhod oproti dnes více užívanému trestu odnětí svobody, nicméně stále není natolik využíván, neboť je limitovaný absencí EMS. Zajímalo mne tedy, zda odborníci vnímají stejnými očima domněnku veřejnosti, že po zavedení EMS se svou četností zařadí mezi hojně využívané tresty. Pro lepší srovnání jsem v dotazu využila porovnání s trestem obecně prospěšných prací, neboť je to v současnosti nejvyužívanější alternativní trest. Pro jeho uložení je nicméně zapotřebí nahlížet na úplně jiná kritéria pachatelů, než je tomu u TDV, to se koneckonců odrazilo i ve výpovědích na tuto otázku mezi participanty.

Všichni dotázaní se shodli na tom, že TDV nemá potenciál stát se natolik četně využívaným trestem, jako je tomu u trestu obecně prospěšných prací. A to už z důvodu zmíněné nutnosti předem pečlivě prostudovat pachatelův profil, nastudovat a seskupit všechny podstatné informace o jeho osobě, aby mohlo dojít k uložení TDV. Všichni ale spatřují naději náramky využívat i v případě kupříkladu vazby dohledem nebo u trestu zákazu účasti na sportovních a kulturních akcích nebo i u podmíněčného propuštění z výkonu trestu. Jedna dotazovaná poukázala na skutečnost, že spatřuje problematiku v přechodu od současné podoby TDV v TDV s EMS. A to především v tom, že u lidí, kteří jsou v současné době ve výkonu TDV bude komplikované obměnit současnou podobu jejich trestu na stejný trest, avšak s neustálou kontrolou v podobě náramků. Takoví lidé

budou muset souhlasit s aplikací náramků a bude pro ně obtížné si zvykat na nový režim. Během dotazování vyvstala i otázka, jak bude vypadat období, kdy se bude využívat jak TDV s EMS, tak i v současné podobě bez EMS, neboť do začátku bude k dispozici jen 280 náramků, a ne u všech pachatelů bude možné je využít. Odborníci uvedli, že ještě nebylo pevně stanoveno budoucí fungování obou těchto variant trestu, nicméně již teď je jasné, že budou existovat pachatelé, u nichž jednoduše nebude moct být náramek využit. Důvodem může být kupříkladu onemocnění u odsouzeného, který trpí na otoky končetin, nebo například špatné pokrytí GPS signálu v místě bydliště některých odsouzených. Veskrze ale všichni doufají, že po zavedení EMS má TDV jednoznačně potenciál, aby se zvýšila četnost jeho užívání.

„Já si myslím, že se zvedne jeho potenciál, ale určitě se nestane alternativou ve smyslu toho, kolik máme podmíněně odsouzených a odsouzených k trestu obecně prospěšných prací, protože to bychom potřebovali těch náramků tisíce a tisíce a tolik odsouzených, kterým to půjde uložit, nebude. Ale myslím si, že se dopracujeme k tomu, aby nebylo aktivních sto domácích vězení, ale aby jich bylo třeba pět set, to si dokážu představit.“
(Mgr. Milan Dolejší)

„Tak jako je tomu u obecně prospěšných prací asi určitě ne, ale v čtenější užívání všichni doufáme. Jestli se to osvědčí, jestli ten systém bude fungovat, tak si myslím, že jo, a dokonce se o takových ambicích i mluví. Problém bych viděla u lidí, kteří jsou v současné době ve výkonu trestu domácího vězení a přecházeli by nám do náramků. Oni musí souhlasit s tím, že se jim nasadí náramek. Nevím ještě, zda bude docházet ke kombinovanému ukládání trestu domácího vězení s náramky i k ukládání bez nich. Viděla bych potom trochu problém v kritériích, podle kterých by se rozhodovalo, kdo dostane náramek a komu postačí současná podoba kontroly trestu.“ (PhDr. Jana Mottlová, PhD.)

4.5 Shrnutí nejzásadnějších poznatků

V této kapitole se pokusím shrnout nejzásadnější poznatky z výpovědí participantů. Jak již bylo řečeno, v analýze jsou doloženy jen krátké, nejzásadnější úryvky rozhovorů, které byly nejrelevantnějšími k odpovědi na výzkumné otázky a na otázky, které vyvstaly v průběhu výzkumu. Celé transkripce rozhovorů jsou přiloženy v Příloze (kapitola 5) této práce.

Trest domácího vězení je v porovnání s ostatními alternativními sankcemi dle dotázaných odborníků méně využívaný. Jeho postavení limituje hned několik negativ, mezi

něž patří například absence elektronického monitorovacího systému, s tím související současná podoba nedostačujících namátkových kontrol či potřeba detailního prostudování jednotlivce nutná k uložení tohoto druhu trestu. Zavedení bude pro PMS velkou výzvou plnou mnohých změn. Celá instituce, stejně jako česká justice, si bude muset na novou formu tohoto trestu zvyknout a naučit se ji efektivně využívat. Jako zásadní zjištění shledávám fakt (oproti předpokladu, že tato změna ulehčí práci kontrolnímu aparátu), že pro institut PMS bude zavedení EMS znamenat, alespoň ze začátku, naopak práce více. Již nyní musela vzniknout nová oddělení s kvalifikovanými pracovníky. Dozajista to znamená buď alokaci některých pracovníků, nebo navýšení jejich počtu, a jak jsem již v teoretické části zmínila, jedním z negativ TDV je už tak vysoká vyčerpání probačních úředníků. Dále se domnívám, že lidé, kteří budou pracovat s EMS, budou muset přinejmenším projít odborným technickým školením, popřípadě budou muset být přímo technicky kvalifikovaní, neboť doposud nebylo pro práci probačních úředníků nutné umět pracovat s těmito zařízeními. Odborníci si ale přesto, dle odpovědí, slibují vyšší četnost ukládání tohoto trestu a snadnější kontrolu, nicméně všichni odmítli srovnání s nejvyužívanějším alternativním trestem u nás, a to s trestem obecně prospěšných prací. Vystává tak otázka, o kolik se zvedne četnost využívání tohoto druhu trestu a zda se do budoucna tato investice do nového systému neustálé kontroly odsouzených, popřípadě její návazné rozšíření, skutečně vyplatí. Dalším z důležitých poznatků z rozhovorů pro mě byla i skutečnost, že EMS nebude možné, dle odborníků, využívat plošně pro všechny odsouzené, neboť u některých z nich nebude jednoduše možný výkon tohoto trestu. Jedná se například o případy odsouzených, kteří žijí v oblastech se špatným GPS signálem či v obydlích bez zavedené elektřiny, kteří by nemohli náramky pravidelně nabíjet. Takoví lidé by pak mohli být znevýhodněni ve fázi návrhu na trestní opatření, protože by nesplnili podmínky pro hladký výkon trestu. Odborníci sami poukázali i na problematický přechod od současné podoby TDV k podobě TDV s EMS. Všichni odsouzení, kteří v současnosti vykonávají TDV, by museli dát svůj písemný souhlas k přechodu na nový způsob výkonu trestu s náramky. V rozhovorech zaznělo, že se odborníci domnívají, že ti odsouzení, kteří v současnosti trest zvládají, by jej nově – s náramkem na ruce nebo na noze – zvládat již nemuseli. Vzhledem k omezenému počtu náramků bude do začátku, dle výpovědi jedné z dotázaných, zároveň velmi složité rozhodnout, komu bude uložen trest nadále v současné podobě a komu bude již implementován nový způsob výkonu trestu s EMS. Na elektronickém monitorovacím systému vidí odborníci především pozitiva, nicméně i tento

průlomový okamžik pro institut trestu domácího vězení s sebou dle odborníků ponese jistá omezení, jako například potřebu větší součinnosti odsouzeného nebo jisté riziko pro pracovníky PMS při aplikaci elektronického monitorovacího systému.

Trest domácího vězení má nicméně, po shodě všech dotázaných, potenciál stát se čteněji ukládaným druhem trestu, na kolik, to je již otázka blízké budoucnosti. Jeho využití nicméně může přesahovat institut trestu domácího vězení a usnadní tak například i vazbu s dohledem nebo podmíněčné propuštění, což vnímám jako velmi pozitivní.

Závěr

S narůstajícím počtem uvězněných osob začalo tehdejší Československo počátkem devadesátých let minulého století vnášet do trestněprávní justice alternativy k uvěznění. Jejich podoba i výčet prošly mnohými změnami, některé si tak za ta léta už upevnily svou pozici. Takové alternativy jsou dlouho využívaným nástrojem, jehož funkčnost a podoba byly ověřeny zkušeností a praxí. Trest domácího vězení je ale jednou ze dvou nejmladších v České republice uplatňovaných alternativ k uvěznění a tuto dlouholetou tradici nemá. Její podoba od založení tohoto trestu až doposud by se mohla zdát stále jako provizorní, neboť kontrola výkonu trestu probíhá namátkově. Trest tak pochopitelně spolehlivě stále nemůže zaručit, zda odsouzený dodržuje trest poctivě. V blízké době ale českou trestněprávní justici čeká revoluční změna v oblasti trestu domácího vězení. Nově bude – po vzoru ostatních zemí na světě – implementován elektronický monitorovací systém, který bude odsouzeného střežit pomocí GPS signálu po celou dobu výkonu trestu. Tato změna je vnímána jako velký příslib pro tento trest. Měla by mít za následek usnadnění práce kontrolnímu aparátu a ukládání trestu domácího vězení ve větší četnosti.

Bakalářská práce si dala za cíl zmapovat postavení trestu domácího vězení v porovnání s ostatními alternativními sankcemi. V teoretické části nejdříve obecně vysvětluje důležité pojmy, které následně formují koncept *restorativní justice*. Ten je základním kamenem pro vznik celého systému alternativních sankcí. Restorativní justice pracuje s ústřední myšlenkou, že trestný čin zahrnuje více aktérů, které je všechny potřeba zahrnout do procesu restituce, aby byla obnovena narušená rovnováha v sociálních vztazích. Důležitými procesy pro obnovení sociální rovnováhy jsou *probace* a *mediace*. Po zformování konceptu restorativní justice dochází již k samotnému vzniku alternativních trestů, jemuž je věnována následná část práce. Ostatní země světa začaly takové tresty implementovat do svých trestních řádů v sedmdesátých letech dvacátého století, zatímco tehdejší Československo začalo až po roce 1989. Opatrné začátky zavádění alternativních trestů vyústily až ve výčet devíti dnes uplatňovaných alternativních sankcí. Práce dále uvádí, jakými pozitivními a naopak negativními vlastnostmi takové druhy trestních opatření oplývají. Detailně jsou představeny dvě vůbec nejčteněji ukládané sankce u nás (mimo trestu odnětí svobody). Je tomu tak proto, že trest domácího vězení není ukládán ani zdaleka v tak vysoké míře jako tyto druhy trestů, zavedení elektronického monitorovacího zařízení má tuto skutečnost alespoň zčásti změnit.

Závěr teoretické části je věnován již právě trestu domácího vězení a samotnému elektronickému monitoringu. Tento druh trestu je v českém trestním řádu druhým nejpřísnějším trestem hned po trestu odnětí svobody. Charakterizují ho specifické podmínky k jeho uložení a úzká spolupráce s Probační a mediační službou ČR. Má stejně jako jiné alternativní tresty mnoho pozitivních vlastností oproti uvěznění, nicméně podoba kontroly výkonu trestu se může zdát jako nedostatečná. Pracovníci Probační a mediační služby ČR jsou velmi pracovně přetíženi a v určitých regionech není v jejich silách, aby kontroly zajistily bezchybný výkon trestu. Pro srovnání podoby výkonu tohoto trestu a jeho kontroly stručně charakterizuje práce trest domácího vězení v zahraničí. Četnost ukládání trestu domácího vězení v České republice, čemuž je věnována kapitola v závěru teoretické části, je zatím v porovnání s ostatními alternativními sankcemi velmi nízká. I to bylo jedním z důvodů pro zavedení elektronického monitorovacího systému. České republice trvala tato implementace velmi dlouho, neboť Ministerstvo spravedlnosti ČR se potýkalo s problémy ve výběrových řízeních. Nyní je již ale podepsána smlouva s dodavatelem elektronických náramků a změna tak může být zcela implementována.

V praktické části bakalářské práce bylo využito kvalitativních metod polostrukturovaných rozhovorů s odborníky z Probační a mediační služby ČR. Jedna z dílčích výzkumných otázek si kladla za cíl zjistit, jak trest domácího vězení vnímají dotázaní odborníci. Podobně jako vypovídá nízká četnost ukládání této sankce, se i dotazovaní shodli na tom, že trest je málo využívaný a je okrajový. Jeho největším negativem dle odborníků je absence právě elektronického monitorovacího systému. Další zjištění výzkumu plyne z výpovědí dotázaných na změny, které očekává Probační a mediační služba ČR po zavedení monitorovacího systému. Domněnka laické i odborné veřejnosti, že zavedení ulehčí práci probačním úředníkům, není zcela správná. Kvůli elektronickému monitorovacímu systému musí vzniknout specializované oddělení, které má naopak s implementací více práce. Taková práce bude navíc něčím novým, co doposud nemá Probační a mediační služba ČR vyzkoušeno. Následně bylo v rámci výzkumu zjišťováno, zdali má tento trest potenciál stát se hojně užívaným jako jiné nejčteněji ukládané sankce. Z výpovědí vyplynulo, že vyšší četnost je očekávána, ale dle dotázaných nemá trest domácího vězení takový potenciál, jako je tomu například u trestu obecně prospěšných prací. Otázkou tak zůstává, zda nákladné zavedení změny skutečně naplní účely, pro které je vůbec implementována.

Nezbývá než doufat, že tato revoluční změna v oblasti trestu domácího vězení skutečně usnadní kontrolu odsouzených a soudy budou mít nově k tomuto trestu větší důvěru než doposud. Stát tak bude moci ušetřit finance a odsouzení budou moci čerpat všechny výhody alternativního trestu.

Do budoucna by určitě stálo za to obdobný výzkum zopakovat, zdali by se ukázalo, že zavedení elektronického monitorovacího systému skutečně dopomohlo trestu domácího vězení k lepšímu postavení mezi ostatními sankcemi. Zároveň by bylo dobré zjistit, zda monitorovací systém pozvedl míru četnosti ukládání trestu domácího vězení a jak se se změnami vypořádala Probační a mediační služba ČR.

Seznam pramenů a odborné literatury

Čermák, I., Miovský M. (2000). *Kvalitativní výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí: sborník z konference*. Boskovice: Nakladatelství Albert

Disman, M. (2002). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum

Hanák, V. (1998). *Sazba trestu obecně prospěšných prací a jeho přeměna v trest odnětí svobody*, Právní praxe, č. 4, s. 235

Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 4. Praha: Portál

Hořák, J. (2005). *Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených*. Trestní právo, roč. 10, č. 12, s. 7–12

Jelínek, J. a kol. (2006). *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. Vyd. 2. Praha, Česko: Nakladatelství Linde

Jelínek, J. (2009). *O novém trestním zákoníku*. Vyd.1. Praha, Česko: Leges, s. r. o.

Jelínek, J. a kol. (2009). *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha, Česko: Leges, s. r. o.

Jelínek J. a kol. (2010). *Trestní právo hmotné*. Vyd. 2. Praha, Česko: Leges, s. r. o.

Kalvodová, V. (1995). *Trest odnětí svobody na doživotí*. Brno, Česko: Masarykova univerzita

Kalvodová, V. (2002). *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno, Česko: Masarykova univerzita

Karabec, Z., Diblíková, S., Macháčková, R. (2000). *Krátkodobé tresty odnětí svobody. Závěrečná studie z výzkumu*. Praha, Česko: Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Karabec, Z. (2003). *Koncept restorativní justice*. In: KARABEC, Zdeněk: *Restorativní justice – Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha, Česko: Institut pro Kriminologii a sociální prevenci

Karabec, Z. (2010). *Proměny trestní politiky v České republice*. In: *Příspěvek přednesený na konferenci k 50. výročí existence IKSP*. Praha Česko: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/50let.html>

Krahl, M. (1998) *Elektronicky hlídané domácí vězení*. Právní rozhledy. č. 5, s. 232

Kratochvíl, V., Kuchta J. Kalvodová V. et al. (1996). *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Vyd. 2. Brno, Česko: Masarykova univerzita

Kroftová A., Ouředníčková L., In: Matušek, O., Kodymová, P., Koláčková, J. (eds.). (2010). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. (2. vydání). Praha, Česko: Portál.

Kuchta, J., Válková, H. et al. (2005). *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha, Česko: C. H. Beck

Novotný, O., Dolenský, A., Jelínek, J. et al. (1997). *Trestní právo hmotné I. Obecná část*. Praha, Česko: Codex

Novotný, O., Zapletal, J. et al. (2008). *Kriminologie*. (3. přepracované vydání). Praha, Česko: ASPI

Ouředníčková, L. (1997). *Realizace alternativních trestů*. Právní rozhledy. roč. 5, č. 12, s. 625

Rozum, J., Kotulan, P., Tomášek, J. (2008). *Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných*. Praha, Česko: Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Solnař, V. (1979). *Tresty a ochranná opatření*. Praha, Česko: Academica

Solnař, V. a kol. (2009). *Systém českého trestního práva. Část třetí: tresty a ochranná opatření*. Praha, Česko: Novatrix

Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. (2000). *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha, Česko: C. H. Beck

Spirit, M. (2010). *Úvod do studia práva*. Praha, Česko: Grada, 2010

Šámal, P. a kol. (2009). *Trestní zákoník: komentář*. Vyd. 1. Praha, Česko: C. H. Beck

Ščerba, F. (2011). *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha, Česko: Leges, s. r. o.

Ščerba, F. (2012). *Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb.* Trestněprávní revue. č. 1

Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová, D. (eds.). (2010). *Probace a mediace, Možnost řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha, Česko: Portál

Vanduchová, M. (1996). *K novému trestu obecně prospěšných prací*, Právní praxe, č. 7, s. 398

Veteška, J. (2015). *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Vyd.1. Praha, Česko: Wolters Kluwer

Veselský, M. (2009). *České vězeňství viděné optikou veřejného mínění*. Naše společnost. roč. 7. č. 1, Praha: Sociologický ústav AV ČR

Vůjtěch, J. a kol. (1998). *Výzkum institutu obecně prospěšných prací*. Praha, Česko: Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Zehr, H. (2003). *Úvod do restorativní justice*. Praha: SPJ

Zeman, P. (2011). *Veřejnost a trestní politika*. Praha, Česko: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/388.pdf>

Zeulová, J., Kabátková, I. (1997). *Několik poznámek k alternativnímu trestu obecně prospěšných prací*. Trestní právo, č. 6, s. 10

Žatecká, E., Fryšták, M. (2007). *Princip restorativní justice v novém trestním zákoníku*. In: Days of Public Law. Brno, Česko: Masarykova univerzita

Elektronické zdroje a data

Administrative Office of the U.S. Courts – Court & Community. (2007) *Home Confinement*. [online]. [cit. 2018-04-22] Dostupné z: http://www.kywp.uscourts.gov/court_comm/cchome.pdf

Česká televize, ČT24. (2012) *Ministerstvo spravedlnosti je s vězeňskými náramky spokojeno*. [online]. [cit. 2018-06-13]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1144557-ministerstvo-spravedlnosti-je-s-vezenskymi-naramky-spokojeno>

Český statistický úřad. (2014) *Statistická ročenka České republiky 2014, kap. 27. Soudnictví, Kriminalita, Nehody*. [online]. [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-ceske-republiky-2014-n-zi0tqklk5k>

Český statistický úřad. (2015) *Statistická ročenka České republiky 2015, kap. 27. Soudnictví, Kriminalita, Nehody*. [online]. [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-ceske-republiky-2015>

Český statistický úřad. (2016) *Statistická ročenka České republiky 2016, kap. 27. Soudnictví, Kriminální, Nehody*. [online]. [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/27-soudnictvi-kriminalita-nehody-dhslbje1>

Český statistický úřad. (2016) *Statistická ročenka České republiky 2016*. [online]. [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/33199363/32019816.pdf/a2dde9e4-2973-433e-a863-aa20b47ad784?version=1.6>

Český statistický úřad. (2017) *Statistická ročenka České republiky 2017, kap. 29. Soudnictví, Kriminální, Nehody*. [online]. [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/27-soudnictvi-kriminalita-nehody-dpivu4dx9s>

Eurozpravy.cz. (2010) *Tendr na provoz elektronických náramků odstartoval*. [online]. [cit. 2018-06-13]. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/domaci/politika/8792-tendr-na-provoz-elektronickych-naramku-odstartoval/>

Evropský parlament. (2017) *Zpráva o vězeňských systémech a podmínkách ve věznicích (2015/2062(INI))*. [online]. [cit. 2018-05-09]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2017-0251+0+DOC+XML+V0//CS>

Kapitola 12. – 12.3. (2005) *Alternativy k trestu odnětí svobody*. [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné z: <https://nakladatelstvi.portal.cz/nakladatelstvi/aktuality/79849>

Ministerstvo spravedlnosti ČR. (2016) *Ředitelka probační a mediační služby Andrea Matoušková: Potřebujeme posílit o 170 lidí*. [online]. [cit. 2018-06-19]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2016/02/reditelka-probacni-a-mediacni-sluzby-andrea-matouskova-potrebujeme-posilit-o-170-lidi/>

Ministerstvo spravedlnosti ČR. (2015) *Vězňů přibývá, v roce 2016 jich má být téměř 23 tisíc*. [online]. [cit. 2018-06-12]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2015/09/veznu-pribyva-v-roce-2016-jich-ma-byt-temer-23-tisic/>

Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Zahraniční zkušenosti s elektronickým monitoringem*. [online]. [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/zahranicni-zkusenosti-s-elektronickym-monitoringem>

Ministerstvo spravedlnosti ČR. (2016) *Ministerstvo spravedlnosti a Probační a mediační služba vypisují novou zakázku na tzv. „elektronické náramky“*. [online]. [cit. 2018-06-13]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=6365&d=347925>

Ministerstvo spravedlnosti ČR. (2017) *Ministerstvo spravedlnosti znovu vybralo vítěze tendru na náramky*. [online]. [cit. 2018-06-13]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5795&d=355066>

Ministerstvo spravedlnosti ČR. (2017) *Náramky pro domácí vězení míří konečně do praxe*. [online]. [cit. 2018-06-13]. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/12681/720475/Informace.pdf/afa42d25-75d4-4d82-a95e-33d11a2112fc>

Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Činnost PMS v rámci zajištění a zabezpečení trestu domácího vězení*. [online]. [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310183>

Nejvyšší státní zastupitelství ČR. *Mediace*. [online]. [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/ohroene-osoby-a-pokozeni/mediace>

Nejvyšší státní zastupitelství ČR. *Odklony v trestním řízení*. [online]. [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/prubeh-rizeni-v-trestnich-a-netrestnich-vecech/odklony-v-trestnim-izeni>

Novinky.cz. (2015) *Do tendru na náramky pro domácí vězně se nikdo nepřihlásil*. [online]. [cit. 2018-06-13]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/390174-do-tendru-na-naramky-pro-domaci-vezeni-se-nikdo-neprihlasil.html>

Probační a mediační služba ČR. (2015) *Zpráva o proveditelnosti zavedení elektronického monitorovacího systému pro trestní justici*. [online]. [cit. 2018-05-18]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/Novinky_studie_proveditelnosti.pdf

Probační a mediační služba ČR. (2016) *Přehled informací poskytnutých dle zákona č. 106/1999 Sb. (zveřejněný dle ust. § 5 odst. 3 zákona)*. [online]. [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/2016_Prehled_informaci_poskytnutych_dle_zak_106_bez_IDa.pdf

Probační a mediační služba ČR. (2018) *Zpráva o činnosti a hospodaření Probační a mediační služby za rok 2017*. [online]. [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/2017_Zprava_o_cinnosti_a_hospodareni_PMS.pdf

Probační a mediační služba ČR. *Poslání a cíle*. [online]. [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>

Simar.cz. *Kodex v sedmi bodech*. [online]. [cit. 2018-12-11]. Dostupné z: <http://simar.cz/standardy/kvalitativni-standardy-icc/esomar/kodex-v-sedmi-bodech.html>

Vězeňská služba ČR. (2017) *Statistická ročenka VS ČR 2016*, [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Statistická-ročenka-2016.pdf>

Vz24.cz. (2017) *Probační služba se SuperCom smlouvu na náramky pro vězně*. [online]. [cit. 2018-12-13]. Dostupné z: <http://www.vz24.cz/clanky/probacni-sluzba-uzavrela-se-supercom-smlouvu-na-naramky-pro-vezne/>

Vyhlášky a zákony

Vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů, § 34

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 39, 52, 53

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník, § 23, 39–57a

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích

Seznam grafů

Graf 1: Četnost ukládání TDV v letech 2014–2017.....	29
Graf 2: Čestnost ukládání OPP v letech 2014–2017.....	29

5 Přílohy

Transkripce rozhovorů

5.1 PhDr. Jana Mottlová, PhD.

Jaká je Vaše pracovní pozice?

Vedoucí střediska Praha a krajská vedoucí PMS ČR.

Jak vnímáte postavení trestu domácího vězení ve srovnání s ostatními trestními sankcemi?

Tak je to alternativa k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Všechny alternativní tresty jsou tresty nespojené s odnětím svobody. Trest domácího vězení je druhým nejpřísnějším trestem, tedy vlastně nejpřísnější alternativou – a i tak to vnímám.

Myslíte, že je tak vnímán i samotnými odsouzenými?

To nevím (smích). Určitě je dost individuální a každému klientovi vyhovuje jiný druh trestu, ale v současné podobě asi ne, asi ho vnímají jako méně přísný.

Bude TDV vnímán jako přísnější trest v očích odsouzených po zavedení EMS?

Tak přísnější to bude, máte zřejmě na mysli, jestli to bude mít nějaký dopad na to, aby nepáchali trestnou činnost. Jako u nás je procento recidivy poměrně vysoké, takže kdyby tohle stačilo, tak by to bylo samozřejmě úžasné, takže to asi stačit nebude, že jo. Tam jde o to, aby docházelo k nějaké resocializaci, ale to nám nezaručí jenom náramek.

Jaké jsou podle Vás výhody a nevýhody TDV?

Těch výhod je nespočet, ty určitě znáte... Klient je ušetřen prostředí věznice, může zůstat ve svém domově, docházet do práce, starat se o rodinu a plnit svoje povinnosti. V neposlední řadě je to taky určitě ta finanční stránka. Výkon alternativních trestů je vždycky levnější než trest odnětí svobody. Nevýhoda je určitě absence náramků a elektronického monitoringu, ale i to snad brzy už doženeme. Navíc u tohoto druhu trestu je potřeba předem velmi pečlivě zvážit, jestli je vhodným druhem trestu. Není vhodným řešením pro všechny a má tak určité časové nároky na pečlivé předběžné šetření.

Máte představu, kolik v současnosti stojí stát výkon trestu domácího vězení?

To nevím, ale do takové částky by bylo nutné zahrnout platy probačních a mediačních úředníků a určitě by ta částka byla menší, než kolik stojí výkon trestu odnětí svobody.

Jak doposud funguje kontrola výkonu trestu domácího vězení v praxi?

Kontroly probíhají namátkově a neohlášeně. Předepsané minimum kontrol jsou tři kontroly do měsíce, ve většině oblastí to ale naši úředníci zvládají mnohem častěji. Kontrolu provádí probační úředníci v době, kdy mají být klienti podle soudního rozsudku doma. Většinou do místa dojíždí ve dvojici a pak sepiší záznam.

Jaké změny s sebou přinese zavedení elektronického monitorovacího systému?

Bude to pro nás hodně nové a zatím nevíme, co od toho úplně čekat. Doufáme, že to přinese úsporu času našim úředníkům, kteří nebudou muset jezdit tak často na namátkové kontroly. Stejně na ně ale určitě alespoň párkrát do měsíce budou muset, už aby zkontrolovali funkčnost náramků. Budeme mít nově přesné informace o tom, kde se klient zdržuje, a mělo by nám to tak usnadnit práci. Vznikla ale nová specializovaná oddělení, která se budou zabývat pouze elektronickým monitoringem, a těm se úplně změní pracovní náplň, pro ně to bude znamenat naopak práce víc.

Vidíte nějaká negativa v zavedení elektronického monitorovacího systému?

Celý projekt má přinést hlavně pozitiva, takže mě teď zrovna žádná negativa nenapadají. Možná bude pro naše pracovníky komplikovaná aplikace a spuštění náramků u klientů, přece jenom naši pracovníci nejsou ozbrojeni, tak aby nedocházelo k nějakým incidentům.

Bude mít dle Vašeho názoru trest domácího vězení po zavedení elektronického monitorovacího systému potenciál stát se hojně užívaným trestem (jako je tomu například u trestu obecně prospěšných prací)?

Tak jako je tomu u obecně prospěšných prací asi určitě ne, ale v čtenější užívání všichni doufáme. Jestli se to osvědčí, jestli ten systém bude fungovat, tak si myslím, že jo, a dokonce se o takových ambicích i mluví. Soud bude mít s elektronickým monitorovacím systémem k tomuto trestu snad větší důvěru. Jsme limitováni počtem zakoupených náramků, podle mých informací jich do začátku bude jenom 280, a to na celou republiku, a smlouva je podepsaná na pět let, takže zatím to tolik znát asi nebude, ale do budoucna,

když to bude fungovat, soudci si na to zvyknou, státní zástupci si na to zvyknou. Bavíme se nejen o trestu domácího vězení, ale i u tzv. kvazi trestů domácího vězení u podmíněčných propuštění z výkonu trestu, kde se na to poměrně čeká, protože tam si myslím, že je to jeden z hlavních důvodů apelace Ministerstva spravedlnosti ČR, protože máme přeplněné věznice, potřebujeme ty lidi pouštět domů dřív, tak abychom ty lidi mohli ještě nějak kontrolovat. Zároveň ten systém bude využíván i v případě vazby. Nevím ještě, zda bude docházet ke kombinovanému ukládání trestu domácího vězení s náramky i k ukládání bez nich. Jsem přesvědčená o tom, že u všech klientů nebude moct být elektronický monitoring, už jenom ze základního důvodu, že ten dotyčný nebude mít elektriku, nebo u něj nebude signál, ale já si myslím, že u těchto případů nebude PMS tento druh trestu navrhopvat. Problém bych viděla i u lidí, kteří jsou v současné době ve výkonu trestu domácího vězení a přecházeli by nám do náramků. Oni musí souhlasit s tím, že se jim nasadí náramek. Nepřikláním se k variantě, aby byla tahle kombinace, a zatím se to u nás ani nediskutovalo, ale umím si to představit, že budou moct být klienti jenom pod namátkovými kontrolami, ale nevím. Viděla bych potom trochu problém v kritériích, podle kterých by se rozhodovalo, kdo dostane náramek a komu postačí současná podoba kontroly trestu. Bližší informace ale k ostrému provozu elektronického monitorovacího systému zatím nemáme.

**Jak se PMS ČR připravuje na zavedení elektronického monitorovacího systému?
Probíhají nějaká školení?**

Ano, jak jsem říkala, bylo vyčleněno samostatné oddělení elektronického monitorovacího systému, ti prošli školením. Ti pracují s tím systémem, testují náramky, teď by se ty náramky měly nasazovat figurantům, to znamená lidem z PMS, kteří otestují ten systém sami na sobě, a ti, kteří byli vyčleněni do tohoto oddělení, se teď ničemu jinému nevěnují, ale zatím je to v rámci pilotního testování, takže jak říkám, školení zatím absolvují jen vybraní pracovníci. Informace o nějakém komplexním školení všech probačních úředníků zatím nemáme.

5.2 Mgr. Jiří Zehnula

Jaká je Vaše pracovní pozice?

Jsem probační úředník a v současné době vedu oddělení parole a trestu domácího vězení.

Jak vnímáte postavení trestu domácího vězení ve srovnání s ostatními trestními sankcemi?

Pro mě je to jeden z nejpřísnějších alternativních trestů, vlastně je to úplně nejpřísnější alternativní trest, v podstatě je to předstupeň trestu odnětí svobody.

Je podle Vás tento trest vnímám takto přísně i v očích samotných odsouzených?

Setkal jsem se s tím, že ano. Většinou když mají odsouzení možnost si vybrat, jestli dají přednost trestu obecně prospěšných prací, nebo trestu domácího vězení, tak si ten trest raději odpracují, než aby museli být neustále doma.

Budou odsouzení k TDV jej vnímat jako přísnější trest po zavedení EMS?

To stoprocentně a v podstatě na to doposud čekají i soudci. Kdysi tu proběhla taková anketa mezi pražskými soudci, jejíž podstatou byla otázka, kdy začnou ve větší míře ukládat trest domácího vězení, a oni čekali, nebo vlastně bohužel stále čekají, jen na to, až bude zaveden elektronický monitoring, posléze jsou připravení tento druh trestu ukládat. Namátkové kontroly, které se provádějí řádově osmkrát až desetkrát do měsíce, nejsou pro soud dostatečné a chtějí mít odsouzeného pod neustálou kontrolou.

Jaká je současná podoba kontroly výkonu trestu domácího vězení v praxi?

Kontrola je náátková, máme určité metodické standardy, které nám říkají, kolik jsme povinni vykonat kontrol měsíčně, to samozřejmě naplňujeme, a dokonce těch kontrol děláme víc. Samozřejmě to záleží na počtu těch odsouzených.

Jaké jsou podle Vás výhody a nevýhody trestu domácího vězení?

No tak samozřejmě výhoda je především to, že ten daný člověk není oddělený od rodiny, od práce, zachovají se jeho pracovní návyky, zachová se jeho sociální okolí, rodina o něj nepřijde, může dál vydělávat peníze, splácet dluhy, to je obrovská výhoda. Jediná nevýhoda pro mě spočívá v tom, že dosud nebyly zavedeny ty náramky, a to ten trest je v trestním zákoníku od roku 2010, dneska máme rok 2018 a osm let čekáme na náramky.

Co doprovází práci probačních úředníků s odsouzenými k TDV, kromě jejich kontroly?

Tak ten člověk, když je mu uložený tenhle trest, tak má většinou uloženou nějakou povinnost ještě. Například má povinnost hradit škodu, nebo platit výživné, splácet dluh na výživném, má povinnost nebrat omamně psychotropní látky, nekonzumovat alkohol, takže ti úředníci se zabývají i kontrolou tohoto všeho. Ten člověk nemá povinnost dohledu, takže to znamená, že on nedochází k nám na probační službu, ale my ho chodíme kontrolovat a v rámci toho kontrolujeme i tyhle věci. Například ho podrobíme nějaké kontrole na alkohol a podobně.

Jaké jsou Vaše zkušenosti s mařením výkonu trestu domácího vězení?

I s tím se setkáváme. Není to tak časté, ty lidi si toho většinou váží, že nemusejí jít do výkonu trestu odnětí svobody, ale i takové případy jsou. My, pokud to zjistíme, tak to nahlásíme soudu, ten by měl v tuhle chvíli na náš návrh reagovat, přerušit trest domácího vězení a nařídít veřejné zasedání, tam si soud nechá od odsouzeného vysvětlit, co se stalo, proč se to stalo a podobně, a pokud ten odsouzený není schopný předložit nějaký relevantní důvod, proč nebyl doma, tak soud nařizuje výkon trestu.

Jaké změny přinese zavedení EMS?

No tak samozřejmě ubudou kontroly trestu domácího vězení a pro toho odsouzeného to bude přísnější. Bude neustále monitorován. V době kdy bude doma, tak opravdu bude muset být doma, protože já osobně nevěřím tomu, že i přes namátkové kontroly si někdy neodskočí do trafiky pro noviny a cigára nebo vyvenčit psa a že to monitorování tomu zabrání.

Vnímáte nějaká negativa zavedení EMS?

Ne (smích).

Má podle Vašeho názoru TDV po zavedení EMS potenciál stát se hojně užívaným alternativním trestem (jako je tomu například u trestu OPP)?

Nemyslím si, že by to mohlo být v také míře, jako jsou obecně prospěšné práce, ale určitě se to zvýší od současného množství těch uložených trestů domácího vězení. Počítám s tím, že se navýší ukládání trestu domácího vězení.

Jak se PMS ČR a její pracovníci připravují na zavedení EMS?

Probíhají nějaké pilotní projekty, to vám spíš zodpoví kolega, který má elektronický monitorovací systém na starosti. Školení... no ono to probíhá spíš v průběhu, vím o tom, že někdo už absolvoval nějaké školení, ale nasazování náramků budou mít na starosti lidi z nově zavedeného oddělení, což je to oddělení elektronického monitorovacího systému, tak ti vím, že už měli nějaké školení. My jsme měli nějaké dílčí školení, ale nějaké větší nás ještě teprve čeká. Každopádně přípravy probíhají.

5.3 Mgr. Milan Dolejší

Jaká je Vaše pracovní pozice?

Vedoucí oddělení elektronického monitorovacího systému pro Prahu a Středočeský soudní kraj.

Jak vnímáte postavení trestu domácího vězení ve srovnání s ostatními trestními sankcemi?

Tak to má dvě roviny. Rovina právní je taková, že v podstatě sice nemáme dneska stanovenou závažnost těch trestů, za kterou se trest domácího vězení ukládá, ale z hlediska omezení jednotlivých práv a svobod je to druhý nejprísrnější trest. Rovina druhá je taková, jak k tomu přistupuje například i odborná veřejnost a soudci, a tam už je to takové diskutabilnější, protože on ten trest je sice přísný, ale zároveň pro spoustu lidí obtížně využitelný, protože pro jednoho přísný je, jelikož omezuje jeho režim, a pro druhého už tolik ne, protože je třeba zvyklý být hodně doma.

Je podle Vás tento trest vnímám jako přísný v očích samotných odsouzených?

To je zase velmi individuální. Pro někoho bude jednodušší jít si odpracovat sto padesát hodin obecně prospěšných prací a někdo bude raději sedět doma, protože raději než by pracoval, by šel do vězení (smích). Otázkou je, jak je ten trest dlouhý, protože z mojí zkušenosti, když bude ten trest například na pět měsíců, tak to zvládají docela v pohodě, tam takový ten zlomový bod je kolem jednoho roku, kdy už je to pro ty odsouzené dost náročné, a u nás se to dá uložit i na dva roky a to už je docela na zbláznění. S narůstajícím

časem trestu narůstá i psychická zátěž toho trestu a zvyšuje se šance i toho selhání, takže si myslím, že jsou lepší ty krátkodobější tresty.

Jaké jsou podle Vás výhody a nevýhody trestu domácího vězení?

Tak výhoda je jednoznačná, máme tady co dělat (smích). Ne, samozřejmě si dělám legraci. Určitě jsou to takové ty učebnicové věci, co jste slyšela všude možně. Klient může chodit do práce, živit rodinu, splácet dluhy, starat se o děti... Pak je to taky menší finanční zátěž, protože to, že to zaměstnává na pár hodin měsíčně několik úředníků, stojí míň než výkon trestu odnětí svobody, který stojí asi 1500 korun za den, a samozřejmě, pokud má rodinu a práci, tak si to může udržet. Což není vždycky sto procent případů, ale zpravidla to umožňuje s tím člověkem ještě dál nějak pracovat, většinou už má něco za sebou, protože domácí vězení se zpravidla neukládá jako první trest. Je to taková ta poslední šance s ním ještě něco udělat. Nevýhoda toho trestu je to, že je poměrně těžké bez nějakých dostatečně kvalitních informací rozhodnout, jestli je pro toho konkrétního člověka ten trest vhodný, a pro soudce je to dost nepohodlné, když potřebuje rozhodnout už během hlavního líčení. Nebo pokud chce rozhodnout trestním příkazem, tak potřebuje mít hodně informací, a pokud je nemá, tak může soud rozhodnout takovým způsobem, že trest nebude vykonatelný. Takže to určitě zdržuje líčení, a tím pádem to soud nerad ukládá, protože pokud ten obviněný nemá stálé bydliště, nebo ho má, ale hrozí, že o něj přijde, protože nemá zaměstnání, nebo se často stěhuje, bydlí na ubytovnách, tak to není vhodný trest a k jeho uložení je potřeba velká spousta informací předem. Zároveň je ten trest náročný z toho hlediska, že ne každý odsouzený je schopen dodržet ten režim. Je to poměrně pro úzký profil odsouzených. Řádově si myslím tak pro pět až deset procent odsouzených.

Jaké jsou Vaše zkušenosti s mařením výkonu trestu domácího vězení?

Moje zkušenosti s mařením... Já si to tak v hlavě hodnotím těch pár let dozadu. Zás tak časté nejsou, když je to uloženo správnému člověku, tak to zpravidla projde celé v pohodě, nebo je tam třeba jenom jeden incident, ale pak je problém, když se zjistí, že ten odsouzený je uživatel návykových látek, což je zase dobré, když tam proběhne nějaké to šetření předem, aby se tohle podchytilo, a i tak se může stát, že ten člověk to nějakou dobu vydrží a pak zase selže – a posléze nastane několik selhání za sebou. Takové případy jsem za poslední tři čtyři roky měl asi tři. Ale procentuálně vám to úplně neřeknu, osobně si myslím, že více než dvě třetiny obstály výkon trestu domácího vězení bez větších problémů,

pokud to bylo předjednané, tak tam už nám to podle mě vychází tak na osmdesátiprocentní úspěšnost.

Jaká je současná podoba kontroly výkonu trestu domácího vězení v praxi?

Tak kontrola funguje namátkově. Každý měsíc se dělá plán kontrol, který má ale jenom vedoucí oddělení trestu domácího vězení, na základě kterého vysílá pracovníky PMS ke konkrétním osobám, přičemž se musí naplnit kvóta pro minimální počet kontrol. Tady v Praze nás je hodně, takže my většinou máme hodně nad to minimum, takže tam se u toho člověka otáčí někdo třeba každé dva tři dny. Vypadá to tak, že po večerech dva kolegové objíždí autem adresy, někdy se tam ten den ještě vrátí, udělají takzvanou následnou kontrolu. Ten odsouzený musí být na telefonu, při té kontrole musí přijít a podepsat se kolegům.

Co doprovází práci probačních úředníků s odsouzenými k TDV, kromě jejich kontroly?

Záleží na úhlu pohledu, protože kontrolující osoby nejsou vždy osoby, které jsou jeho pověřujícím úředníkem, takže pro ty osoby, které ho přímo kontrolují, to neobnáší nic jiného než ho zkontrolovat, obdržet jeho podpis, napsat záznam, popřípadě pak sepsat zprávu o porušení. Ten jeho pověřený úředník, který má na starosti celý ten spis odsouzeného, už má té práce víc. Zaprvé všechny ty informace o té osobě sbírá a zakládá do spisu a v případě porušení ho musí předvolat, zjistit, z jakého to bylo důvodu, dát mu případně nějakou výstrahu a dát informaci soudu s návrhem na nařízení veřejného zasedání. Taky se může stát, že se na něj odsouzená osoba obrátí s řešením nějaké své životní situace, která by i zasáhla výkon trestu domácího vězení. Takže je tu důležitý nějaký aspekt probace, u trestu domácího vězení dohled neprobíhá, ale může se zde podobným způsobem pracovat. V případě domácího vězení odsouzený nemá povinnost docházet pravidelně na PMS, pokud mu taková povinnost není uložena v rámci jiné, například že musí chodit dokládat náhradu škody, což samozřejmě mohou udělat i složenkou poštou, ale vtip je v tom, že oni zpravidla nemají jenom to domácí vězení, protože se to fakt neukládá jako první trest, oni často už mají i souběžně běžící trest obecně prospěšných prací, anebo právě dohled, takže sem často docházejí, ale povinnost sem chodit kvůli TDV ze zákona nemají. Další povinností probačního úředníka je kontrolovat soudem uložené povinnosti a

omezení odsouzeného. To znamená například kontroly přítomnosti návykových látek a alkoholu.

Jaké změny přinese zavedení EMS?

No budeme mít víc práce (smích). Odborná i laická veřejnost si myslí, že nám to ulehčí práci, ale my s tím budeme mít naopak víc práce. Odpadnou nám teda namátkové kontroly v takovém rozsahu, které ale budeme muset stále dělat, a zpřesní se nám kontrola elektronická, což ale zatíží několik pracovníků v každém kraji. Muselo se předem vyčlenit několik lidí. Ten model práce bude úplně jiný než doteď. Pro PMS to bude velká revoluční změna a trochu nám bude asi trvat, než si na to zvykneme a naučíme se s tím efektivně pracovat. Samozřejmě se nám ale zlepší kontrolovatelnost toho trestu, soudci se k tomuto trestu budou možná více klonit. S tím, že oni mají představu, že by se to využívalo i v rámci vazby a zadržení, ale tam je to poměrně komplikované, protože tam je na to málo času, musí se tam do 48 hodin od podání návrhu na vazbu rozhodnout – a to se podle mě s náramky nestihne. Ale myslím si, že to bude mít velký efekt v případě podmíněného propuštění. Bude to mít ten potenciál, aby se trochu vylidnily ty věznice. Ačkoli jsme zatím limitováni tím počtem těch náramků, kterých do začátku bude 280, tak doufám, že nedopadneme jako na Slovensku, kde jich měli dva tisíce, a teď to nemají komu dávat (smích). Myslím, že v případě potřeby tam bude určitě možnost dokoupení náramků, tak uvidíme, jak se to osvědčí.

Máte už informace o tom, zda bude po zavedení EMS upuštěno od současné podoby TDV, nebo bude trest vykonáván jak s náramky, tak bez nich současně?

Uvažuje se o té kombinaci a pravděpodobně se to i bude dělat, ale těch bez náramků bude méně. Bude to spíš taková výjimečná, okrajová záležitost. Totiž budou samozřejmě situace, kde ten náramek nebude možné využít. Například u nemocných lidí, kteří trpí diabetem a otoky nohou, tak tam je ten náramek problém. Musel by se poměrně často měnit. U některých lidí může být problém i s pokrytím signálu, takže bychom nedostávali ty informace z toho náramku. Takže je dost pravděpodobné, že u takových případů bude ten trest bez náramků a bude to vyžadovat četnější namátkové kontroly. Přemýšleli jsme také i o tom, že by se to bez náramků ukládalo těm nejméně rizikovým odsouzeným, ale doteď v tomhle nepadlo nějaké finální rozhodnutí.

Má podle Vašeho názoru TDV po zavedení EMS potenciál stát se hojně užívaným alternativním trestem (jako je tomu například u trestu OPP)?

Já si myslím, že se zvedne jeho potenciál, ale určitě se nestane alternativou ve smyslu toho, kolik máme podmíněně odsouzených a odsouzených k trestu obecně prospěšných prací, protože to bychom potřebovali těch náramků tisíce a tisíce a tolik odsouzených, kterým to půjde uložit, nebude. Ale myslím si, že se dopracujeme k tomu, aby nebylo aktivních sto domácích vězení, ale aby jich bylo třeba pět set, to si dokážu představit. S tím, že musíme brát v potaz, že tam bude určitě i velký podíl vazeb, protože si myslím, že po opadnutí některých vazebních důvodů ho propustí z vazby a třeba na měsíc mu uloží ještě elektronický monitoring, a to si myslím, že se bude využívat hodně.

Vnímáte nějaká negativa zavedení EMS?

Rád bych vám k tomu řekl víc, ale bohužel ještě není dokončen ten proces implementace, ale řekněme, že negativum je, že to obecně vyžaduje mnohem větší součinnost odsouzeného. On musí nabíjet to zařízení, pravidelně každý den, starat se o to zařízení, mít po ruce komunikátor, na který mu můžeme volat, protože máme zkušenost, že oni ty svoje telefony neudržují, takže budou dostávat zamčené komunikátory. Případně musí i vykonávat na dálku provedený trest, budou muset myslet na ten harmonogram, a to opravdu pečlivě, protože to ten systém neuvidí, a bude to pro ně dost náročné. Myslím, že někteří, kteří by teď zvládli ten trest bez toho náramku, to s ním nezvládnou, už třeba jenom kvůli té podmínce to pravidelně každý den nabíjet. Což zní možná banálně, ale zas tak banální to není. V případě, že se ten náramek vybije, tak samozřejmě nevysílá signál. Ono to dává na dálku nějaké hodnoty té baterie, a jakmile se to dostane pod určité hodnoty, to je myslím kolem pětadvacet procent, tak to vydává signál odsouzenému a stejně tak nám, ta informace přijde do monitorovacího centra a odtamtud už budou volat tomu člověku, aby to neprodleně nabíj. Pokud se tak nestane a dostane se hranice baterie pod pět procent, tak to už spustí normálně alarm jako porušení – a to už potom je na řešení, že nepodal součinnost.

5.4 Mgr. Martin Jelínek

Jaká je Vaše pracovní pozice?

Vedoucí střediska Praha-západ a Praha-východ.

Jak vnímáte postavení trestu domácího vězení ve srovnání s ostatními trestními sankcemi?

Jako okrajový (smích). Na škále trestů je druhý nejpřísnější po uvěznění, protože samozřejmě ten člověk musí být doma po určitou denní dobu a je to dost omezující, takže je to dost přísné, ale málo využívané.

Je podle Vás tento trest vnímám takto přísně i v očích samotných odsouzených?

Jo, protože to hodně omezuje. Na druhou stranu nejdou sedět, takže pro ně je to pořád lepší než ta druhá varianta. V porovnání s trestem obecně prospěšných prací je to určitě přísnější trest. U obecně prospěšných prací opravdu záleží jenom na tom, jak si ten člověk dokáže najít čas a odmakat to, takže to je pro něj určitě snazší.

Myslíte si, že bude trest domácího vězení vnímán v očích odsouzených po zavedení elektronického monitorovacího systému jako přísnější trest, než je tomu doposud?

Rozhodně ano. Budou muset být pod neustálou kontrolou, budeme vědět o každém jejich pohybu, takže to dostane úplně nový rozměr, než je tomu doposud.

Jaké jsou podle Vás výhody a nevýhody trestu domácího vězení?

Výhod má trest domácího vězení hodně. Třeba tu, že ponecháváme odsouzeného doma a může tak i dál pracovat, nosit domů peníze. Pokud má rodinu, nezpretrhají se tam vztahy a může třeba zůstat s dětmi. Je ušetřen vězení, které by na něj mohlo špatně působit... V té současné podobě je nevýhoda ta, že to kontrolujeme fyzicky, to znamená, že jezdíme po večerech autem někam, popřípadě v Praze chodí kolegové po barácích a kontrolují, jestli jsou ti lidé doma, takže ta kontrola je opravdu namátková, a když ten člověk porušuje, je velká pravděpodobnost, že se to vůbec nedozvíme, pokud nebudeme mít štěstí. Jestli holt někdo porušuje, tak ta šance, že bude odhalen tou námtkovou kontrolou, je samozřejmě ne úplně stoprocentní. Navíc četnost těch kontrol záleží na vytíženosti jednotlivých středisek. Máme střediska, kde mají hodně domácích vězení, ale třeba ne všichni probační úředníci tam řídí a můžou je jet kdykoli zkontrolovat. Mělo by se hlavně jezdit tak, aby to nebylo nebezpečné pro ty pracovníky, to znamená ideálně ve dvou. Když jsou tři lidi na středisku, mají třeba na starosti tři domácí vězení, to máte minimálně dvanáct kontrol za měsíc, to v životě nemohou dát dohromady, pokud třeba jeden má malé dítě, druhý neřídí, třetí bydlí mimo město, tak je to těžký. Nejdůležitější je vždycky si předem vyhodnotit

rizika. Pokud vyhodnotíme, že tam žádné riziko nehrozí, můžeme už jezdit sami, ale pak narážíme stejně na problém povinného pracovního odpočinku, protože musíme mít v rámci jednoho týdne pětatřicetihodinovou přestávku, takže pokud si dáme dva a dva dohromady, tak nám dojde, že je to víc než komplikované. Já když skončím v pátek odpoledne v práci, tak asi těžko budu moct jet v sobotu na kontrolu, protože bych nedodržel těch pětatřicet hodin odpočinku. To jsou takové věci, které to limitují, a i proto se to tolik neukládá. No ale další výhoda je, že je to levnější, protože oni si musí platit padesát korun denně za ten trest a ještě zůstávají ve svém přirozeném prostředí. Můžou pracovat, starat se o děti, splácet dluhy a tak.

Co doprovází práci probačních úředníků s odsouzenými k TDV, kromě jejich kontroly?

Tak probační úředníci by měli s tím člověkem nějakým způsobem pracovat na jeho resocializaci. Například když je nezaměstnaný, tak ho nějakým způsobem vést a pomoci mu si najít práci. Vést ho k řádnému životu. To znamená, můžeme tomu odsouzenému domluvit například nějaký kontakt, třeba máme neziskovku Rubikon, ta nabízí zprostředkování zaměstnání lidem se záznamem v rejstříku trestů, můžeme jim pomoci řešit jejich problémy, co se týče exekucí a tak dále, což bývá takový největší problém těch odsouzených. Probační úředníci můžou pomoci řešit i závislost odsouzených na návykových látkách, ale těm se většinou nedává trest domácího vězení.

Jaké změny přinese zavedení EMS?

Nebudeme muset tak často jezdit je kontrolovat, i když jednou měsíčně pořád ano, z nějakého záhadného důvodu (smích). Ten člověk bude monitorovaný neustále. Já osobně jsem zvědav, jaký o to bude zájem, protože ten odsouzený s tím bude muset snad nějak souhlasit, a ten systém se opravdu nedá očurat potom, takže uvidíme, jak to bude. Mně třeba to ulehčí práci, protože nebudu muset třeba o víkendech po večerech jezdit někde po všech čertech. A pro ty soudce to samozřejmě bude zase důvod, proč to domácí vězení častěji dávat, protože si budou jistý, že ho ten dotyčný opravdu plně vykonává.

Vnímáte nějaká negativa zavedení EMS?

Prozatím hlavně to, že vlastně pořádně nevíme, jak to bude fungovat a na co se připravit. Ale mělo by to jinak přinést samá pozitiva (smích), protože nám se ulehčí práci, nebudeme

muset tak často jezdit na ty kontroly, takže budeme i miň ohrožení. Už třeba jen když jedete v zimě někam autem večer do lesa, protože ti lidé většinou nebydlí na Václaváku (smích), bydlí často v maringotkách, v chatových osadách, kam je ten přístup problematický, navíc často nebydlí sami a jejich spolubydlící občas mohou být také rizikovi jedinci, tak jste v ohrožení. Když budeme mít přehled o tom, kde se ten člověk zdržuje, nebudeme se tomu riziku muset vystavovat tak často. Ale samozřejmě přibude práce těm, kteří to budou jezdit nasazovat, ti budou také z řad probačních úředníků.

Stává se často, že ten člověk bydlí v sociálně nevyhovujících podmínkách, a přesto je mu uložen trest domácího vězení?

Jasně (smích). Tam jde o to, že klasické domácí vězení bychom my jako PMS měli předjednávat, to znamená, že bychom měli udělat klasický institut předběžného šetření, zjistit, kdo tam bydlí, jaká jsou tam rizika, jestli má na zahradě rotvajlera a tak dále. Ale problémem je, že oni (soud) to po nás často nechťejí. Takže oni uloží domácí vězení a my tam pak jedeme vlastně na blind a vůbec nevíme, co nás tam čeká, což v rámci těch rizik není moc dobrý. A potom je další věc, že oni přeměňují výkon trestu odnětí svobody na domácí vězení a tam už často není vůbec žádné předjednání. Takže oni ho pak pustí, nám to přijde a my teprve potom zjišťujeme, co je to za člověka, kdy bydlí, co nám hrozí a tak. To mám třeba teď případ člověka, který bydlí v chatové osadě a téměř se tam nedá dostat, protože jakmile zaprší, tak příjezdová cesta není sjízdná autem. Když jsme tam jeli poprvé s kolegou, tak jsme si k sobě vzali policisty. Ne že by ten odsouzený byl nebezpečný, ale protože ti policisté aspoň věděli, kde ta osada je, no a pak jsme šli lesem pěšky asi půl kilometru, prostředím, které nebylo, řekněme, úplně přívětivé a tam rozhodně nikoho vysílat nebudu, protože by to nebylo bezpečné. Takže někdy je to holt uložené nevhodně a soud s námi málo spolupracuje, protože spěchá.

Má podle Vašeho názoru TDV po zavedení EMS potenciál stát se hojně užívaným alternativním trestem (jako je tomu například u trestu OPP)?

No zatím máme jenom 280 náramků, s tím, že to do budoucna půjde do tisíců. Takže proč ne. Tam to využití může být širší. Může se to využít na náhradu vazby dohledem, o čemž se uvažuje. Může se to využít v souvislosti se zákazem na sportovní a kulturní akce, ochrany oběti a tak, takže si myslím, že se to dá uplatnit docela ze široka. Ale ti soudci si to samozřejmě musí prvně osahat, nejdřív se musí vyzkoušet jeden dva, jestli to půjde. Když to

nebude fungovat, tak to asi nebudou moc ukládat. Uvidíme prostě, ale samozřejmě s dobrou praxí doufám, že bude stoupat počet těch náramků.

Jak se PMS ČR a její pracovníci připravují na zavedení EMS?

Měli jsme školení na to, jak ten systém funguje, před pár měsíci. Jinak se školením se začíná u orgánů činných v trestním řízení, začalo se školením soudců Středočeského kraje a Prahy a následovat budou státní zástupci. Jde hlavně o to, aby ty vyšší instance věděly, o co jde a jak to bude fungovat. A ti pracovníci, kteří jsou na to určeni, z toho nově vzniklého oddělení elektronického monitoringu, tak ti už teď pracují v nějakém speciálním režimu a prošli více školeními, jako například kolega Dolejší.